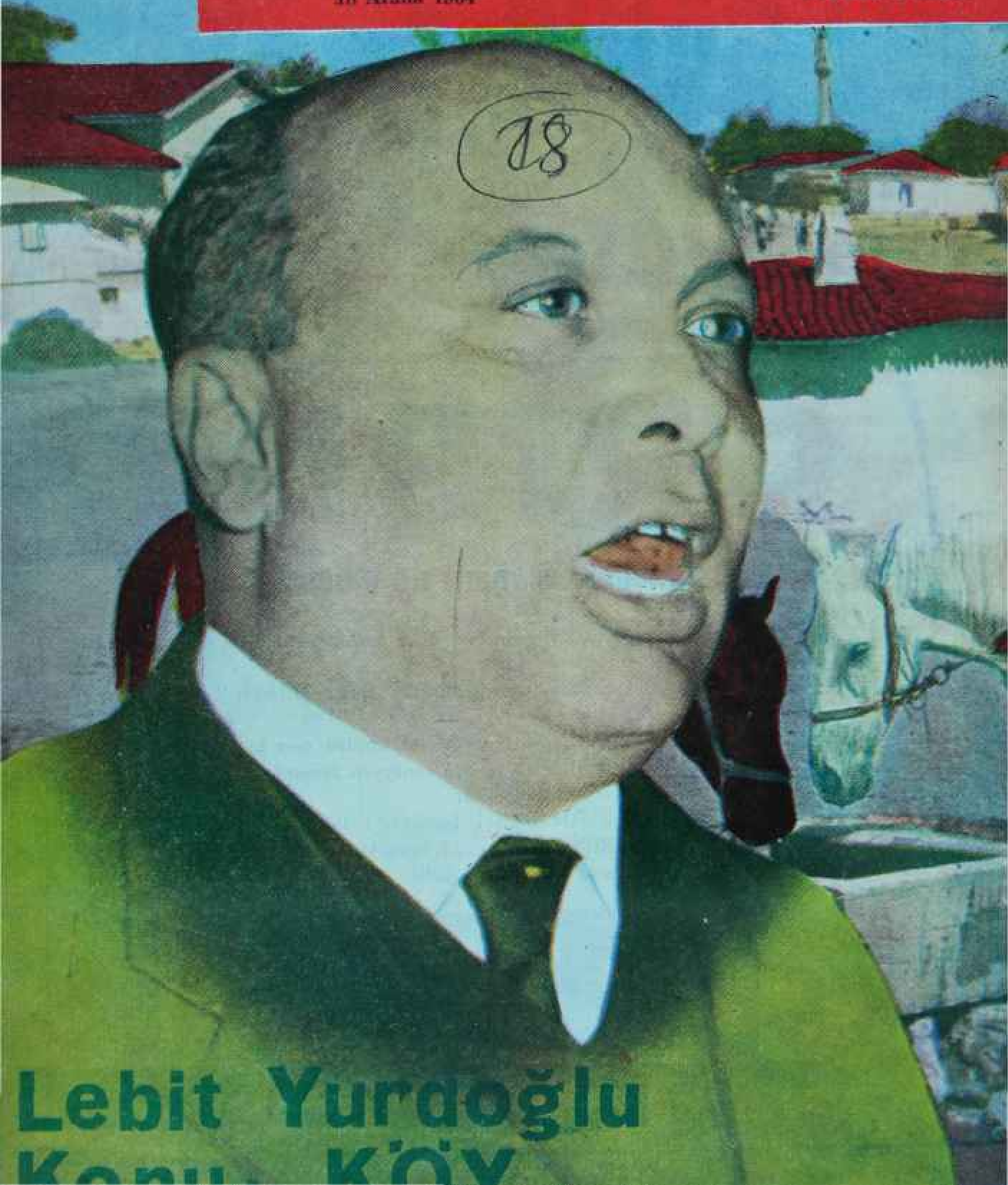
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

18 Aralık 1964

FİYATI: 1 LİRA

Lebit Yurdoğlu

Konu: KÖY

AKİS

Sayı: 409 Cilt: XXVIII Yıl- 10 HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sahibi

Mübin Toker

Yazı İşleri Müdürü

Kurtul Altuğ

Bu sayıda Yazı- Kurulu

İç Haberler Kısmı : Metin Toker Güneri Civaoğlu, Egemen Bostancı (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) — Dış Haberler kısmı: Halûk Ülman .— Magazin Kısmı: Jale Candan. Tüli Sezgin. Bihin Ahter. Hüseyin Korkmazgil — İş Alemi: Fasih İnal — Musiki: Daniyal Eric. — Edebiyat: Sunullah Arısoy — Yayınlar: İlhamı Soysal — Tiyatro: Naciye Fevzi, Lütfi Ay, — Sinema: T. Kakınç — Spor; Vildan Aşir Savaşır.

Resim

Ali Parmaker

Fotoğraf

Sungar Taylaner

Klişe

Doğan Klişe Öz Atölyesi
Tel : 11 70 13

Yazı isleri

Rüzgarlı Sokak No 15/2
Tel: 11 89 22

İdare

Rüzgârlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları

3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25, nüsha) 20 00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40 00 lira

İlân şartları

Santimi 20 lira

3 renkli arka kapak: 1500

AKİS Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer

Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı yer

Devintes Ticaret ve Sana. Koll. Şti. Matbaası

Basıldığı tarih

17.1.1964

Fiat 1 lira

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bu hafta Türkiye iki meseleyle meşguldür. Bunların birincisi, Londrada açılan Kıbrıs Konferansıdır. İkincisi ise, yeni İnönü Hükümetinin memleket dahilinde yapmak niyetinde olduğu işlerdir. Londra Konferansında bu hafta taraflar ilk kuvvet denemelerine başlamışlardır. O bakımdan, asıl gelişme gelecek hafta olacaktır. AKİS bu sayısında Konferansın havasının ne olduğunu anlatmaktadır. Tarafların durumunu nakleden KIBRIS OLAYLARI sayfası okuyucularımız için bir anahtar yerine geçecek ve bugünlerde 'gelecek haberlerin değerlendirilmesine yarayacaktır.

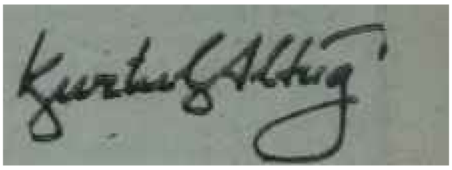
Gündelik gazetelerin manşetlerini Kıbrısa kaptırmış olmakla beraber İnönü Hükümetinin hazırlıkları daha önemli görünmektedir. Kıbrıs işi geldiği gibi geçecektir. Ama toplum meselelerini yakından ilgilendiren hükümet icraatının esaslarının ve felsefesinin bilinmesi bir ışık olacak ve memleketin tuttuğu istikameti gösterecektir.

Ondan dolayıdır ki AKİS'in bu haftaki kapağını bir yeni bakanlığın yeni Bakanı. Dr. Lebit Yurdoğlu süslemektedir. Köy Bakanlığının kurulması bazı kimseleri yadırgatmıştır. Bütün bakanlıkların aslında köyle de uğraş» ması yeni-teşekkülün görevinin ne olduğu hususunda zihinlerde bir tereddüt uyandırmıştır. YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızdaki «Hükümet başlıklı yazıda Köy Bakanlığının esrarı, bizzat Bakanın AKİS'e yaptığı açıklamalardan faydalanılarak çözülmekte ve işin mahiyeti anlatılmaktadır.

YURTTA OLUP BİTENLER kısmının iki diğer yazısı C.H.P. deki ve Y.T.P. deki son gelişmelerin esasım anlatmaktadır. Gittikçe bir Reform Partisi hüviyetini almak, isteyen C.H;P. nin hangi güçlüklerle karşılaştığı, Alicanın basiretsiz liderliğinde iflas topunu atmış bulunan Y.T.P. deki çekişmeler bu iki yazıda gözlerin önüne serilmektedir. Bunların dışında, bilhassa önümüzdeki günlerde Türkiyeyi bir baştan ötekine meşgul edecek olan vergiler meselssi hakkında da "Millet" başlıklı yazımızda bu mecmuanın görüşü ortaya konulmaktadır.

AKİS gelecek sayısında Kıbrıs Konferansı ile vergi meselesinin bütün gelişmesini hikâye etmek niyetinde ve hazırlığındadır. Nasıl, geçen bir hafta içinde aklınıza gelen suallerin cevabı AKİS'in bu sayısındaysa, önümüzdeki haftanın yaratacağı istifhamlar da cavaplarını AKİS'in bundan sonuraki sayısında bulacaklardır.

Saygılarımızla

içindekiler

Günlerin getirdiği

Yurttan Akisler

Zabıta içinde bulunduğumuz haftanın ortalarında Çarşamba akşamı bir İstanbul gazetesinin Ankara bürosuna teleksle verilen bir haber büyük bir şaşkınlık yarattı. Haberde İstanbulda bir muhtarın seferberlik bildirisi asarak İstanbulluları askerlik yapmağa çağırdığı ve Kıbrıs olayları ve Londra Konferansı sebebiyle bildirinin semt sakinleri arasında büyük bir panik yarattığı bildiriliyor ve Ankara bürosundan sahiden seferberlik ilan edilip edilmediğinin öğrenilmesi isteniyordu.

Büroda hemen bir iş bölümü yapıldı. Başkentli gazetecilerden Zeki. Sözer otomobile atlıyarak Bakanlar Kuruluna giderken, Teoman Erel de telefonun başına geçti, bu konuda bilgi alabileceği kimseleri aramaya başladı. İlk olarak Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesi Genel Müdürü Haluk Kura ile konuşan Erel, bildirinin Kıbrıs konusu veya Londra konferansı ile bir ilgisi olup olmadığını sordu. Kura bir süre düşündü. Gerçi gerek Kıbrısta ve gerekse de Londra Konferansında olağanüstü bir gelişme yoktu ama gene de bir tereddüde düşmüştü! "Muh tar mı?" diye sordu ve sonra bol sesli bir kahkaha attı.

Erel bu defa Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunayı aradı. Fakat Sunay toplantıda olduğundan görüşmek mümkün olamadı. Bir kaç dakika sonra ise bir albay telefon ederek genç gazeteciye Genel Kurmay Başkanının şu demecini yazdırdı :

"İstanbulda böyle bir bildiri kâğıdının asıldığına dair natamam bir haber almış bulunuyoruz. Bu 'hareketin asıl ve esasa taallûk eden bir tarafı mevcut değildir. Bunun aslı esası yoktur.

Umumi efkârı heyecana vermek isteyen bir kötü niyetin eseri olmak gerekir. İstanbul Sıkı Yönetim Komutanlığından tamamlayıcı bilgi istenmiştir. Şu anda olayın mahiyeti ve maksadı hakkında daha fazla bir malûmat verecek durumda değilim. İstanbul Sıkı Yönetim Komutanlığı ile temas ederek aydınlatıcı malûmat almanız yerinde olur."

İşin bundan sonrasına el koyan AKİS istihbarat servisi İstanbulla yaptığı bir telefon konuşmasından sonra meselenin aslını ortaya çıkardı.

1943 doğumluların askere alınmalarıyla ilgili olarak bütün muhtarlıklara celp zarfları gönderilirken Eminönü Askerlik şubesi yanlışlıkla Eminönünde bir muhtara da celp zarfı yerine seferberlik zarfı göndermiş ve karışıklık bu yanlışlıktan doğmuştu. Mahalli seçimlerde yeni seçilmiş olan muhtar da tecrübesizliği sebebiyle seferberlik zarfını asmakta bir mahzur görmemişti..

Garip "Seferberlik ilânı" nın kovuşturmasına devam edilmektedir.

TBMM_____İçinde bulunduğumuz haftanın ortalarında Çarşamba günkü TBMM birleşik oturumunda DP dem bakanlarından Mümtaz Tarhan, Hüseyin Avni Göktürk ve Samet Ağaoglu hakkındaki Soruşturma Komisyonu raporları görüşüldü.

Her üç bakan hakkında da suçsuzluk kararı alan raporlar, aynen kabul edildi. Bilindiği gibi Mümtaz Tarhan görevini kötüye kullanarak. Çalışma Bakanlığa görevinde bulunduğu sırada, bakanlık tahsisatından propaganda atışı bastırmakla

Raporda Mümtaz Tarhanın suçsuzluk kararına muhalefet şerhi koyan Şevket Asbuzoğlu bir konuşma yaparak, şahsen Tarhanı suçlu bulduğunu ileri sürdü.

Diğer eski bakanlardan Adalet Bakanı Hüseyin Avni Göktürk, eski DP lilerden Hasan Polatkan ve Kemal Zeytinoğlunun tazyikiyle bir hakimi usulsüz olarak tayin etmekle suçlandırılıyor, eski Sanayi Bakam Samet Ağaoğlunun ise ALSAT Firmasının gümrüklerde bekleyen 1 milyon liralık tapon pamuklu kumaşını Sümerbanka devrettiği iddia olunuyordu.

CENTO Haftanın ortalarında Perşembe sabahı CENTO Ekonomi Eksperleri Heyeti Ankarada toplandı. CENTO ya mensup beş memleket delegelerinin iştirakiyle yapılan bu yılki toplantı, CENTO ulaştırma projelerinden bazılarının, özellikle telekomünikasyon projelerinin tamamlanmak üzere olması sebebiyle büyük bir önem taşımaktadır.

Her yıl tekrarlanan eksperler heyeti toplantıları şenel olarak iki veya üç gün kadar devam etmekte ve görüşmelerde, yıl içinde, CENTO memleketlerinin muhtelit şehirlerinde toplanan uzman iktisatçı gruplarının hazırladıkları raporlar ve tavsiyelerin ışığı altında, CENTO Ekonomik Kalkınma Programının tamamı incelenmektedir.

Bu yılki toplantıda görüşülmesi kararlaştırılan konular arasında, bölgenin kara, hava ve demiryolu ile bağlanması, liman tevsii, telekomünikasyon sistemleri, ticaretin genişletilmesi, tarımsal kalkınma, ilimde işbirliği ve CENTO Teknik Yardım Programı kanalıyla eğitim kursları sağlanması konulan yer almaktadır.

Bu yılki toplantıyı kısa bir konuşma yaparak CENTO Genel Sekreteri Dr. A.A. Khalatbary açtı. Khalatbary kısaca şunları söyledi:

"— Bugün, Merkezî Andlaşma Teşkilâtı Merkezinde başlayan Onikinci CENTO Ekonomi Eksperler toplantısınza katılan üye memleketlerin mümtaz temsilcilerine hoş geldiniz demekle büyük bahtiyarlık duymaktayım.

Bilindiği gibi bu toplantı, İran, Pakistan ve Türkiyede yaşayanların iktisadî alandaki ilerlemelerini ve sosyal refahlarını sağlamak yolunda, CENTO Ekonomik Komitesi ve Bakanlar Konseyine sunulmak üzere teklif ve tavsiyeler hazırlamak gayesiyle yapılmaktadır. Bu tavsiyeler CENTO Bölgesi halkının ekonomik yaşayışı üzerinde muhakkak vasıtalı veya vasıtasız tesir edeceğinden fikirlerinizin değeri büyük olacaktır.

Geçen yıl içinde CENTO çalışmalarında kaydedilen ilerlemeler cidden övünç vericidir. Bunların müşterek gayretlerimizi arttırma ve kuvvetlendirmede hepimize örnek olmasını dilerim."

Turizm_____İçinde bulunduğumuz haftanın başlarında Pazartesi günü Turizm ve Tanıtma Bakanlığında, turizm kredileri ile ilgili olarak son derece önemli bir toplantı yapıldı.

Toplantıya Turizm ve Tanıtma "Bakanlığını temsilen Bakan Ali İhsan Göğüş ile Müsteşar Sedat Tolga, Turizm Genel Müdürü Emin Hekimgil, Maliye Bakanlığını temsilen de Bakan Ferit Melen katıldılar. Bir kaç saat süren müzakereden sonra Turizm Bankasına 100 milyon sermaye sağlanarak, bu bankanın ihya edilmesine ve turizm kredilerinin böylece tek elden dağıtılmasına karar verildi. Bilindiği gibi bugüne kadar krediler Vakıflar Bankası ve İller Bankası kanallarıyla sağlanmaktaydı.

Karar son derece yerinde olmakla beraber Turizm ve Tanıtma Bakanlığı çözülmesi gereken daha pek çok problemle karşı karşıyadır ve teşkilât kelimenin tara anlamıyla büyük bir keşmekeş, içindedir.

Dünyadan Akisler

Küba_____Küba Başbakanı Fidel Castro hafta içinde kimseye haber vermeden Moskovaya uçarak haftanın sürprizini yaptı. Tass ajansının yayınladığına göre, Kübalı liderin bu seyahatinin amacı, iki devlet arasındaki bağları bir kere daha gözden geçirmek, Sovyetler Birliğinin kış manzarasını görmek ve bol bol avlanmak... Fakat bazı yorumlara göre Castro'nun asıl amacı, Sovyetler Birliğinden daha geniş, bir dış yardım koparmak... Ancak şu sırada kendi iktisadi durumu iyi olmayan, buğday almak için Batılı devletlere avuç dolusu altın döken Sovyetler Birliğinin Kübaya yapmakta olduğu zaten büyük dış yardımı nasıl çoğaltabileceği bilinmiyor. Diğer yandan, Castro ile Krutçef arasında yapılacak yeni görüşmelerde Kubanın Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliğinin de Komünist Çin karşısındaki durumları bir kere daha gözden geçirilse gerek.

Zanzibar_____Geçen ay içinde bağımsızlığa kavuşan Zanzibar Sultanlığı, bu hafta içindeki bir ihtilal hareketinden sonra tarihe karıştı. 300 bin nüfuslu bu küçük devletçik bundan sonra, sultanlıkla değil, cumhuriyetle yönetilecek. Alınan haberlerden, Zanzibar ihtilâlinin de Zanzibar devleti gibi minyatür olduğu anlaşılıyor. İhtilale katılan asiler 600 kişiden ibaret, ölülerin sayısı üçü, yaraıılarmki de yirmibeşi aşmıyor. Sultan Seyid Cemşid ile Başbakanının ihtilâl hareketinin başarıya ulaşır gibi bir hal alması üzerine açıkta demirli bulunan bir gemiye sığındıkları bildiriliyor. İhtilâlin başarıya ulaşmasından sonra da, Afrika-Şirazî Partisi lideri Şeyh Ubeyd Karume Cumhurbaşkanı seçilmiştir, Kabine ise Afrika-Şiraz ve Umma partileri arasındaki bir koalisyon olacaktır.

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Yıl: 10 18 Ocak 1964 Sayı: 499 Cilt: XXVIII

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Vergi yağmuru

Bu mecmuanın basıldığı saatlerde, lâfı bir süredir çok edilen bir husus hakkındaki resmî açıklama Hükümet tarafından yapılacaktır. Kabine son günlerde sık sık toplanmış ve İç Finansman Meselesini görüşmüştür. İç Finansman demek, eter uzun lâfın kısası aranıyorsa, vergi gelirlerinde artış demektir. Vergi gelirlerinde artış. ise, vatandaşın daha çok vergi vermesi ile kabildir. Bir kısım vatandaş vardır, vergi vermesi gerekirken vergi vermemektedir. Bunlardan gerekli vergi alınmaya çalışılacaktır. Bir kısım vatandaş vardır, vergi vermektedir ama memleketin kendisinden daha çok vergi almaya ihtiyacı vardır. Hükümetin yapacağı açıklama bu iki kısmın hangi nisbet dahilinde yeni Mükellefiyet altına sokulduğunu gösterecektir.

Bu açıklama, şu satırların yazıldığı sırada yapılmış değildi. O bakımdan, herkesin istediği reformların gerçekleştirilmesi için şart bulunan İç Finansmanın sağlanma şekli henüz bilinmiyordu. Ama kesin olarak bilinen şey, bu şekil ne olursa olsun yeni vergilere ve yeni tahsil esaslarına kartı Muhalefetin bayraktarlık edeceği bir geniş kampanyanın memleket içinde başlayacağıdır. Bu kampanyada büyük hedefi İnönünün teşkil edeceği hususunda da zerrece şüphe yoktur. İnönüyü daima vergi koyan bir siyaset adamı olarak propaganda etmeye çalışmış, onu, Türkiyeyi harbe sokmayan adam diye değil de şekeri beş liraya yedirmiş bulunan adam diye tanıtmış çevrelerin 1. milyar lirayı bulacak vergi arttınmını kendileri için nefis bir fırsat sayacaklarında tereddüt edilemez. Bu arada Maliye Bakanı Ferit Melen ile Plânlama Dairesinin de, kendi hisselerine düşen düşmanlık payım alacakları muhakkaktır.

Ancak Muhalefet de. İktidar da bir noktayı unutmamakla mükelleftir. Bugünkü Türkiye dünkü Türkiye değildir. İlk defa olarak vergiler, eğer âdilseler ve "vur abalıya" rolündeki zümreleri değil de vergi vermeyenleri hedef tutuyorlarsa, memleketin kuvvetli umumî efkârı nezdinde fena değil, İyi karşılanacaklardır. Gerçekten, bugün artık vergi alınmaksızın özlenen Türkiyeyi yaratmanın, Plânı tatbik etmenin, hattâ ve hattâ "idame-i hayat eyleme"nin mümkün olmadığı aklı başında herkes tarafından görülmekte ve bilinmektedir. Onun için, tüm demagoji fazla tesir yapmayacak, Muhalefetin el altından yaymaya çalışacağı hava, Vergiler lehinde açıktan vaziyet almak cesaretini gösterecek iyi niyetli aydınlar tarafından yenilecektir.

Ferit Melen
. *Vay benim köse sakalım*

Ama, bunun şartının "âdil vergi" olduğu gerçeği hiç bir zaman hatırdan çıkarılmamalıdır. Sabit gelirli vatandaşlar zaten Maliyenin başlıca müşterileri vaziyetindedirler. Hükümet şimdi, pek müreffeh bir hayal yaşadıkları halde gülünç nisbette kazanç beyan edip gülünçten de komik vergi verenlerin yakasına yapılmalı ve onları zorlayacak yolları bulmalıdır. O takdirde, bir takım zaruretler neticesi yapılacak diğer zamlar mazul gösterilebilecektir.

Ama gene "vur abalıya" olursa. Hükümet kendi daimi bizzat kesecektir.

Hükümet

Köye doğru

(Kapaktaki Bakan)

Geçenlerde bir gün, Köy İşleri Bakanı Lebit Yurdoğlu bir mektup aldı. Mektup, memleketimizde sayıları 50 bine varan köylerimizden birinden geliyordu. "Evvelâ selâm eder, iki ellerinden öperim"diye başlıyor, yıllarca sonra bir Bakanın sadece köy işlerine bakacağının duyulmasının uyandırdığı memnunluğu belirtiyor, bunun köydeki akislerini köy üslûbu ile tatlı tatlı anlatıyordu.

Başbakanlığın bir odasında "şimdilik" kaydıyla göreye başlayan kuruluş hazırlıkları tamamlandıktan sonra Köy İşleri Bakanlığı için ayrı bir yer tahsis edilecektir - Lebit Yurdoğlu, mektubu dikkatle okudu, sonra kendi el yazısıyla bir cevâp kaleme aldı. Yurdoğlunun mektubu da "Evvelâ selam eder, gözlerinden öperim" le başlıyor ve "kal sağlıcakla" ile bitiyordu.

Bir Köy Bakanlığının kurulması ka rarlaştınldığında bunun başına İzmirin popüler ve dinamik politikacısı Dr. Lebit Yurdoğlunun getirilmesi hiç kimseyi şaşırtmadı. Babayani tavırları, çapaçul giyinişi - Bakan olduğundan beri Yurdoğlu giyinişine daha bir dikkat etmek mecburiyetini hissetmek tedir ve arkadaşlarının söylediğine göre bu kendisini rahatsız etmektedir . son zamanlarda bir hayli kilo vermesine rağmen fiziği, herkese karşı nazik, kibar, saygılı ve içten davranışı gözlerin önünde derhal ideal Köy Bakanını getirmektedir. Fakat Lebit Yurdoğlu-

HAFTANIN İÇİNDEN

Partizan İdare!

Metin TOKER

İnsan bazen, sathi düşünürse, şaşmadan edemiyor. Arjantinde geniş halk kütlelerinde" bir "Peron hasreti" nin uzun süre yaşadığı, bugün dahi, daha az nisbette bile olsa yaşamakta devam ettiği bir gerçektir. Peron devlet adamının en kötüsüdür. Demagog, enflasyoncu, nimet dağıtmakla külfet vermeyi başlıca iki silah sayan, hususi hayatında rezil bir diktatör.. Buna rağmen, "gömleksizler" diye bilinen bir zümre bu adamın hayranıdır, aşığıdır. O gömleksizler" ki Peronun sefih ve sorumsuz iktisadi tutumunun acısını yıllar boyunca kendi gündelik hayatlarında çekmişlerdir ve çekmektedirler.

Türkiyede M.B.K. İdaresi "Ağalık miiessesesi"ne karşı vaziyet almıştır. Geniş vatandaş kütlelerinin bilhassa doğu bölgelerimizde bir takım kimselerin elinde istismar edilmeleri Komitenin genç aydınlarını çileden çıkarmıştır. Bunun tepkisi olarak M.B.K. İdaresi belli başlı 55 ağayı yerlerinden almış, bir süre bir kampta tutup cezalandırmış, sonra hepsini yurdun dört köşesine dağıtmış, vaktiyle hüküm sürdükleri bölgelere dönmelerini menetmiştir. Fakat o bölgelerde ve istismar edilen o kütlelerde bir "Ağa hasreti" kendisini derhal hissettirmiş, bu hasret devrin idaresine karşı bir husumet halini almış, seçimlerde halka ağalarını vaad eden partiler oyların çoğunu kazanmışlardır. Nitekim Meclis, M.B.K. İdaresinin kararını kaldırmıştır.

Bunlar neden oluyor?

Bunun sebebi basittir. Peron, fonksiyonu olan bir sistem kurmuştur. Sistem kötüdür, kirlidir. Ama bir fonksiyonu vardır. "Gömleksizler" bir varlık olduklarını Peron idaresi hissettirmiştir ve Arjantinin ihmal edilmiş o tabakası Peronda kendisini öteki kuvvetlere karşı koruyan adamı bulmuştur. Onun gibi, bizim ağalık, müessesesi de fonksiyonu olan bir müessesedir. Adidir, orta çağdan kalmıştır, iptidaîdir. Fakat bir fonksiyona sahiptir. Vatandaş olarak hiç bir kudreti bulunmayan, her yerde etin tersiyle itilen insanlar ağalarına sığınmak suretiyle yaşayabilmekte, bir takım ihtiyaçlarının görülmesini sağlamaktadırlar.

Arjantinde Peron, Türkiye'de ağalar, kurdukları sistemin fonksiyonunu yapacak yeni bir sistem kurulmadan kaldırılıp atıldıkları için bir hasret doğurmuşlardır. Arabalarını o yıldıza bağlayan insanlar kendilerini bir günden ötekine muallakta hissetmişlerdir. Bu his, "kötüye hasretlerinin esas sebebini teşkil etmiştir.

Bugün Türkiyede bir gerçek var. Gittikçe azalarak dahi olsa bir "D.P. hasreti"nin geniş kütlelerin yüreğinde yaşadığını görmemek imkânı yoktur. Türkiyenin gelmiş geçmiş bütün büyük partilerinin belki de kalite bakımından en altında bulunan A.P. nin bir rağbete maz~har olması kendi marifetinin değil, o "D.P. hasreti'nin sonucudur.

Peki. nedir D.P. nşn Türkiyedeki harikulade kaderinin sırrı Bunu mutlaka, bizim toplumumuzdaki devlet-vatandaş münasebetinde aramak lâzımdır. Osmanlılardan D.P. idaresine, bu münasebetlerde daima bir boşluk bulunmuştur. Devlet mekanizması hiç bir zaman vatandaşa inmemiştir. Vatandaş devlet mekanizmasından, bürokrasiden daima şikâyetçi olmuştur. En iyi niyetli memurlar dahi güler yüzlü olmanın, vatandaşın işini kolaylaştırmanın, onu sevmeye çalışmanın, ona yardımcı olmanın faziletini anlamamıştır. Memur vatandaşı hep küçük görmüştür, ancak bir kartvizitle yanına çıkana itibar etmiştir, onu sahipli bilmiştir. Ötekiler, sahipsiz kimseler olarak çatık kaşlı, "bugün git, yarın gel"ci bir idareyle karşı karşıya yaşamışlardır.

D.P. o kütleler için bu kartvizit olmuştur. Parti, devlete karşı vatandaşın sahibi çıkmıştır. Normal olarak yapılması gereken muamele ancak parti kanalından geçince yapılır hale geldiğinde geniş kütleler, seviyelerine göre, partinin çeşitli kademelerinin eline bakmışlardır. Ocak Baş kanı korkusu, Bucak Başkam korkusu çatık kaşlı memurun çalımını kırmış, hatlarını yumuşatmış, ona halkın hizmetin de olduğunu hatırlatmıştır. Ama Bürokrasi bu hakareti unut mamıştır. Zira DP. nin idaresi kısa zamanda, piramidin ta tepesinden gelen mübalâğayla partizan idarenin en taham mül edilmez şeklini almış ve bütün mantık ölçülerini aşmıştır. Memurlar partinin ellinde birer dama taşma çevrilmiş, partililerin haklı şikâyetlerinin yanında en adi menfaat hesaplarının neticesi olan müracaatlar devrin iktidarının himayesine mazhar olmuştur. Bu mübalâğanın rejimi ve iktidarı nereye götürdüğü hiç kimsenin meçhulü değildir.

Şimdi, bir yeni sistemin içinde bulunuyoruz. Ama devlet-vatandaş münasebetleri öneminden hiç bir şey kaybetmemiştir. Öneminden bir şey kaybetmediği gibi, maalesef bir iyileşme de olmamıştır. Sadece, partizan idarenin kaldırılması suretiyle partinin murakabesi ve müdahalesi de yok olmuştur. Onun yerine bir şey konulabilirse, devlet-vatandaş münasebetlerindeki boşluk bir başka şekilde doldurulabilirse, Bürokrasinin çarkları bir değişik yağla yağlanabilirse mesele kalmayacaktır. Fakat böyle bir istidat henüz belirmemiştir. Ondan dolayıdır ki partiden ve partiliden gelen her şikâyeti "Ooo, ben partizan idareye müsamaha edemem" diye hiç dinlememeye kalkışmak bir başka uçtan mübalâğa teşkil etmektedir. Bu seferki kartvizit ister istemez rüşvet olmaktadır. Hayasızca bir rüşvetçiliğin Bürokrasiye musallat olduğunu görmemek imkânı yoktur. Vatandaş dun D.P. nin tavassutuyla Bürokrasiden gördüğü muameleyi bugün kendisinin sarih hakkı olarak görmek istemektedir. Bu arzunun karşılanamamasıdır ki "D.P. hasreti"ni doğurmaktadır.

Devlet-vatandaş münasebetleri bundan dolayıdır ki sadece ekonomik ve sosyal alanda yapmak niyetinde olduğumuz reformların başarısının değil, rejimimizin ve seçtiğimiz hayat tarzının da kilit taşı haline gelmektedir. Bu halledilmeden pek az şey halledilebilecektir.

mın meziyeti sadece bu dış görünüşü değildir. Yeni Köy Banarıı belki de Mecliste köyü ve köylüyü en iyi bilen bir kaç kişiden biridir.

Yıırdoğlunun ilk köycülük hareketlerine karışması 1930 yılında İzmirde vali bulunan Kâzım Dirik zamanına rastlar. Dirik, o sahada bir kapıyı açmıştır. Yurdoğlunun köycülük konusundaki ilk fikirleri, ilhamı tzmir Erkek Lisesindeki Felsefe öğretmeni Mustafa Rahmi beyden gelmiştir. • Sonra İstanbul Üniversitesindeyken' Talebe Cemiyetlerinde köycülük faaliyetlerine hız vermiş, bu arada bir de Köycülük Kongresi toplanmasında önayık olmuştur. Daha sonra İzmirde köy hekimi olarak gene köye ve köylüye yakıtı bulunmuştur. Dedesi bir köylü ve çiftçi olan Yurdoğlu, 1950 de Çeşmeden İl Genel Meclisi üyeliğine seçilmekle faal politika hayatına girmiştir. Bu hayatta köy köy dolaşan bir politikacı olarak şöhreti, teşkilâtçı olarak namı vardır.

Lebit Yurdoğlu bir' "mahallî politikacı" olmaktan çıkıp memleket çapında bir politikacı hüviyetini, CH.P. nin İzmir İl Başkanlığına gelmesiyle almıştır. D.P. nin Ege bölgesinde bir fırtına gibi estiği o günlerde genç Başkan CHP. de de halkla beraber, halkın içinde çalışan, halkı bilen ve anlayan idareciler olduğunu İzmirlilere göstermiştir. Lebit Yıırdoğlunun en avantajsız bir devrede köye ve köylüye inmek suretiyle Egede kazandığı başarı şimdiki yeni görevinde kendisine lâzım gelecek tecrübenin anahtarını vermiştir.

Bu bakımdan "Niçin Dr. Lebit Yurdoğlu?" suali pek dudakların ucuna gelmemiş. Yurdoğlu "bu tabii Köy-Bakanı" olarak görülmüştür. Ama "Niçin bir Köy Bakanlığı?" suail bugün hâlâ çok kimsenin nazarında cevap beklemekledir.

Bir fikir ve ötesi

Köy Bakanlığı fikri önce Cumhurbaşkanı Cemâl Gürselden geldi. Gürsel türk toplumunun temelini teşkil eden Köyün bir ayrı Bakanı olursa .köyün ve köylünün daha çok ilgi çekeceğini, sesini daha kolay duyuracağını düşünmekteydi. Bu Devletin ve Hükümetin Köye verdiği önemin bir nevi ifadesi olacaktı.

Fikri, İkinci Koalisyon ile Üçüncü Koalisyon arasındaki devrede İsmet İnönü benimsedi. C.H.P. Genel Başkanı partisi meclisinde yaptığı ve reform devrinin ilk işaretini teşkil eden meşhur konuşmasında - hey yarabbi. bir takım C.H.P. liler bu konuşmanın Basında yayınlanmaması için. ne gayretler göstermişlerdir, ne gayretler.. - Köy Bakanlığından açıkça bahsetti ve bunun kurulması lüzumunu söyledi. Ama onun da zihninde, yeni bakanlığın fonksiyonu tam olarak berrak değildi. Konu, sadece Yüksek Plânlama Kurulunun 5 Yıllık Plânında ele alınmıştır.

Lebit Yurdoğlu "yürütme" den ziyade "kurma" görevini üzerine almış bulunduğunu daha Bakan koltuğum oturur oturmaz anladı. O kadar ki. bırakınız memuru, kâtibi, daktiloyu, bir odası yoktu Kendisine eski Başbakan Yardımcısı Turhan Fevzioğlıının odasını gösterdiler, onun Özel Kalem Müdürünü verdiler, - Ekrem Alicanın odasını ve Özel Kalem, Müdürünü Kemal Satır almıştır-.

İlk hazırlıklar

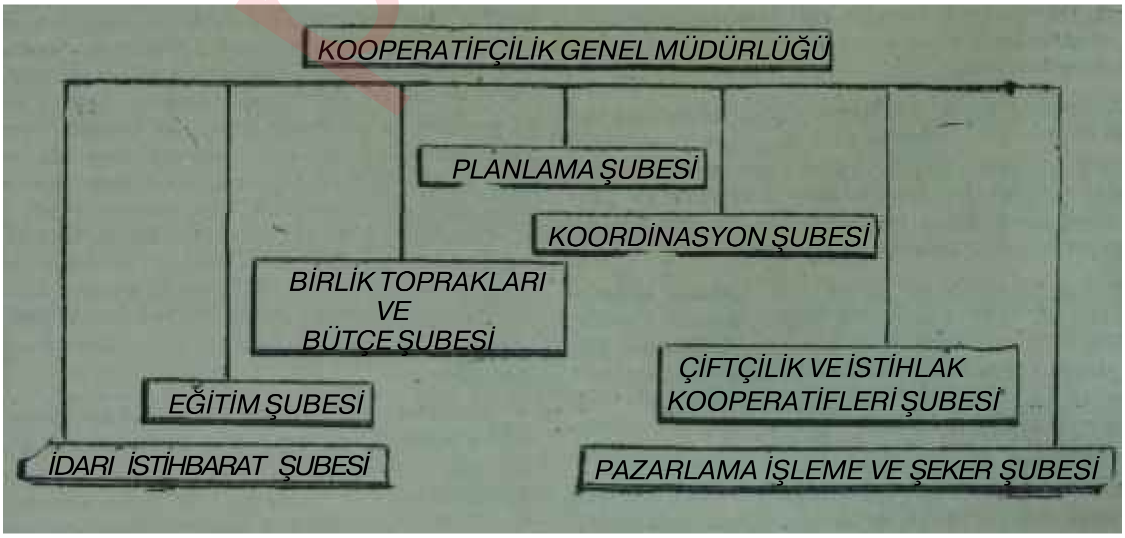
Yeni Bakan, önce 5 Yıllık Plânı önüne aldı ve 101. sayfasındaki '-Toplum Kalkınması bölümünü tekrar okumağa koyuldu. Plân, Toplum Kalkınmasını köy faktörüne bağlıyor ve çarelerini gösteriyordu.

5 Yıllık Plân hazırlanırken bu konu üzerinde durulmuş ve Toplum Kalkınması ile ilgili bir yol. tesbir edilmiştir. O zamanki Plâncılar meselenin önemini gözönünde tutarak, bu işin bir Genel Sekreterlik ile idaresini tasarlamışlardır. Gene Plânın öngördüğü Toprak Reformu gerçekleşince bir ayrı Bakanlık kurulması düşünülmektedir.

Köy İşleri Bakanı Lebit Yurdoğlu, bu hafta bir AKİS temsilcisine şöyle dedi :

"— İşe yeni başladım. İlk olarak şunu kafama koydum: Hizmetler bir ve beraber yürütülmelidir. İşler, baştan iyi tutulmalıdır. Aksi halde yeni kuruluş dejenere olur ve vazife başarılamaz."

Köy İşleri Bakanı bu noktadan hareket etti ve ilk olarak konunun tetkikine girişti. Komisyonlar kuruldu. Komisyonlarda bütün bakanlıklardan temsilci bulundurulmasına bilhassa dikkat edildi. Zira köy hizmetleri çok dallıdır, şimdi, asıl çalışan, komisyon alt - komisyondur. Bu komisyon işin mutfak tarafını hazırlamaktadır. Hintli mütehassıs Hüseyin Âbitin de katıldığı bu alt-komisyonda. Plânlama Teşkil âtından iki uzman, İmâr İskân Bakanlığından bir profesör ve Sağlık Bakanlığı Müsteşarı Nusret Fişek vardır. Ayrıca. Başbakanlığı temsilen de Savni, Belger alt - komisyon ça-

Uçmalarına katılmaktadır. Alt - . komisyon büyük komisyonlara doküman hazırlanmaktadır.

İkinci bir komisyon, Dışişleri Bakanlığından üç kişi, İçişleri Bakanlığından bir kişi ve ilgili Bakanlık temsilcilerinden teşekkül etmektedir. Bu komisyonda geçen hafta, geri kalmış memleketlerdeki Köy İşleri teşkilâtlarının şemâları tetkik edildi. Otuzu aşkın memleket ile temas kuruldu. Almanyada Ems bölgesi incelendi. Bakanlığın henüz ne parası, ne de bütçesi mevcut olduğundan, temaslar hep kâğıt üzerinde yapıldı.

Bir üçüncü komisyonda ise köy ile münasebetler meselesi görüşülmektedir. İçişleri Bakanlığı bu konuda Yardoğluna yardımcı oldu. Uzun yıllar köylerde bulunmuş idareciler, kaymakamlar, valiler geldiler ve tecrübelerinin muhasalâsını verdiler. Plânlama, işi nazari olarak halletmişti ama, tatbikat nazariyeye pek uymuyordu. Komisyonda bazı suallere cevaplar arandı. Bu suallerden bazıları şunlardır:

1 — Köy işleri nasıl yürüyor?.

2 — Köyle yapılan temaslarda ne gibi aksaklıklar görülmüştür?

3 — Tatbikatta, husule gelen aksaklıklar köye nasıl intikal etmektedir?.

4 — Köyde mevcut problemlerin en önemlisi hangisidir?. İşe nereden başlamakta fayda vardır?.

En "basitleri" bu olan suallerin yanında daha bir çok teknik mesele, bu defa teorisyenlerin de hazır bulunduğu toplantılarda tatbikatçılardan dinlenildi

Köy İşleri Bakanlığının takip etmekte fayda gördüğü bu çalışma şekli yenidir. Şimdiye kadar bu tip meselelerde evvelâ teori hazırlanır, tatbikatçılardan bunun körükörüne tatbiki istenirdi. Yurdoğlu bunu değiştirdi ve iki faydalı fonksiyonu birlikte yapmakta fayda gördü.

Bu arada, bir başka yol da takip edildi. Bakanlık Özel Kaleminden bütün kaymakamlara telsizle bir mesaj gönderildi. Mesajda, köy dâvasının haili için neler yapılması gerektiği soruldu. Köy yolu, köy içme suyu, köy okulu. bütün bunların üstünde Toplum Kalkınması hususunda fikirlerinin ne

Lebit Yurdoğlu

Uygulanması Muhtemel Hint Projesi

olduğu soruldu. Mevzuatta ne gibi aksaklıklar görüyorlardı, ne gibi engellerle karşılaşıyorlardı, idarî kurmuşlar bakımından ne düşünceleri vardı?.

Mutlu bir heyecan

Bu davranış Türkiyenin genç Kaymakamlarında tatlı bir heyecan yarattı. İlk defa olarak bu genç adamların fikirleri soruluyor, tecrübe ve görgülerinden faydalanılmak isteniliyordu.

Türkiyede iki tip kaymakam vardır.. Birinciler hizmet aşkı ile yanmakladırlar. Bunlar, bir ilerici yüksek okul olan Siyasal Bilgiler Fakültesinde tahsil ve terbiye görmüşler, memleketin konusun

rıldılar. Bu suretle idari teşkilâtta bir mutlu dalgalanma oldu ve bu Reform Kabinesinin gerçekten bir şeyler yapmak niyet ve azminde olduğu inancı daha çok kalbe saplandı.

Ankete verilecek cevaplar, yeni. bir kuruluş olan Köy İşleri Bakanlığının tatbikattaki yerini ortaya çıkaracaktır.

Plan ve program

Köy İşleri Bakanlığının çalışma grafiği başlıca üç önemli noktada sey retmektedir:

1 — Plânlama hazırlığı.
2 — Dış memleketlerdeki tatbikat.
3 — Bizdeki tatbikattan alınan ders ve bugünkü durum .

Bir köy
Bakanım buldu

da.-her halde fazla ılımlı dahi sayılamayacak- bir fikre sahip olmuşlardır. Sonra çeşitli bölgelere "tayin olunmuş lar, oralarda realitelerle de karşı kar--ıya gelmişlerdir..Böyle kaymakamlar, kendilerini aşırılıklardan korudukları nisbette bugünkü Türkiyenin havası nı veren kimselerdir. Bu kaymakamlar, yeni Köy Bakanlığının anketini son derece müsait karşıladılar.

Öteki sınıf kaymakamlar klâsik eyyamcılardır. İdealleri bir iyi merkeze tayin olunmak, ilerlemek, statükonun idamesini sağlamaktır. Bunlar, okul sıralarındaki ruhlarını kaybetmiş olanlardır. **Ama** bunların da gayesi göze girmek olduğundan onlar da kaleme sa

Yurdoğlu bu plânın gerçekleşmesi için, hafta içinde bu mecmuaya şunları söyledi:

"— Köy kalkınması bir aydın meselesidir. Kabul edilmelidir ki köyü, si yaseti öne alan bir görüş değil, ilmi fine alan bir görüş kalkındıracaktır. Bu ekonomik kalkınma savaşma her aydın seve seve katılmalıdır."

Yurdoğlu inandığı bu teze ilk olarak, Üniversite öğretim üyeleri ve öğrencileriyle yaptığı temaslarla hız verdi. Bakanlığa oturur oturmaz hemen İstanbul Üniversitesinde bir seminer tertipledi. Bu seminerde memleketin isim yapmış öğretim üyelerine fikirle rini anlattı ve onlardan ışık istedi. Işık, Üniversiteden geldi. Esasta ve hatta teferruata müteallik meseleler de Üniversite ile Köy İçleri Bakanlığı arasında görüş birliği sağlandı.

Yurdoğlu bundan sonra Üniversite öğrencileriyle konuştu. Onlara köy dâvasının ancak onların himmetiyle, çalışmasıyla gerçekleşeceğini, üstelik bunun sadece köy dâvası olmaktan çok bir Toplum Kalkınması meselesi olduğunu söyledi ve gençlerden yardım vaadi aldı.

Bu iş nasıl olur?.

Yurdoğlu öğrenciler tarafından pek çok suale muhatap oldu. Öğrenciler heyecanla vazife kabul ediyorlar, fakat vazifenin mahiyetini soruyorlardı. Yurdoğlu, bazı tasavvurlarını anlattı: Bir defa, aydın köye girecek, köy içinde inceleme yapma imkânı bulacak, köyü tanıyacaktır. Ekonomi tahsil edenler, köy ekonomisini en hüc ra köyde inceleyebilirler. Mimarlar, doktorlar köye giderler, köylü ile içlidışlı olurlarsa yeni bir nesil köyü tanıyarak, bilerek yetişir. Bu arada köylü de kendisini idare edecekleri yakından' tanıma fırsatını bulur.

Yurdoğlu bunu şöyle ifade etti :

"— Toplum Kalkınması.. Bu mesele, köyden başlar. Şimdi biz şu sualin cevabını aramaktayız: Köye nasıl gidilir?"

Gerçekten, meselenin bu olduğu hu susunda hiç kimsenin zerrece şüphesi yoktur ve demagoji ile realitenin iyi ayrılmasına şiddetle lüzum vardır. Ay dm zümrelerin sözleriyle gerçek davranışları arasındaki farkı bilmek lâzımdır. Bu bilinmediği takdirde, "Kalkın ey ehli vatan!" denildiğinde arkada hiç kimsenin bulunmaması kuvvet le muhtemeldir. Bugün gazetelerde "zavallı millet-perişan memleket" edebiyatı yapanlardan çoğunun birer viskici sosyalist olduğu, büyük kısmının çeşitli komplekslerle dolu bulunduğu düşünülürse, böyle ihtiyatlara hak vermek şart haline gelir. Lebit Yurdoğlu bu konuda demagojiye realiteden daha fazla önem vermenin tehlikelerine karşı fazla masun sayılır bir durumda görünmemektedir. Mamafih İzmirli po litikacı meselede bir de "hava meselesi" olduğunu görmüştür ve ona göre adımlarını atmaktadır. Bu da, 1964 Türkiyesinin bambaşka bir Türkiye olduğunun delilini teşkil etmektedir.

Bugün Türkiyede tam 70 bin memur köy hizmetlerinde çalışmakta, fakat köyü tanımamaktadır. Doğrusu, idareci tabiata terkedilmiş idarecidir, Eğitimden geçmiş idareciler meselesi de Köy. İşleri **Bakanlığının ele aldığı konular arasındadır. Tasarıda, Köy**

İyimser bir bekleme havası

Bugünkü Tûrkiyenin havası hakkında bir şey söylemek gerekirse şöyle demek lâzımdır: Memleket bekliyor. Bu, Hükümet için hem bir avantajdır, hem de bir handikaptır.

Avantajdır, zira İnönünün meşhur Parti Meclisi Konuşması ve onu takiben, o esasların benimsenmesi suretiyle kurulan Hükümet memleketin bilhassa sağlam kuvvetlerinin şevkini,,heyecanını, ümidini arttırmıştır. Bu kuvvetler bir takım reformların yapılması davası peşindedirler. Bunların demokratik rejim içinde yapılabilecekleri ümidini yitirmedikleri süre başka heveslere iltifat etmek niyetleri de yoktur. İnönü ve Hükümeti havayı bir anda değiştirmişler, reformları bir temenni halinden çıkarıp Hükümetin resmî programı haline sokmuşlardır. Tabii bu, C.H.P. ile memleketin sağlam kuvvetleri arasında hissedilmeye başlanan soğukluğu hemen izale etmiş ve iki bloku gene bir ve beraber yapmıştır.

Handikaptır, zira. reform isteyen bu kuvvetler sabırlı İnönüye nazaran çok daha sabırsızdırlar. Ölçülerinde de, gene İnönüye nazaran daha aşırıdırlar. Bu bakımdan, reformların ilânı ile gerçekleşmesi arasında fazla zaman geçerse ve bunların ölçüleri normal ölçülerin altında bulunursa huzursuzluğun art masını beklemek lâzımdır. Böylece mesele, bir zemin ve zaman işi haline gelmektedir.

Hükümet, herkes bilmektedir, bir takviyeli C.H.P. Hükümetidir. Hükümetin maddî desteği Meclisin içindedir, ama mânevi desteği Meclisin dışında, memlekettedir. CHP. bu desteklerin birincisidir. Hükümete Başbakan Yardımcısı olarak girmiş bulunan C.H.P. Genel Sekreteri Kemâl Satır iki organın davranışlarını iyi âyârlayabilirse, şartlatın gerektir diği olgunluğu gösterebilirse, kullandığı ölçüleri şahsî ölçüler olmaktan çıkarır ve idare-i maslahatın en kötü politika olduğunu anlarsa handikaplar yavaş yavaş azalacak, buna mukabil avantajlar daha tesirli hale gelecektir.

Bekleyen bir memleket hem kolay tatmin edilir, hem güç. Bütün mesele kâfi mahareti göstermektir. Hükümet eğer unutmazsa ki resmi tutumuyla kuvvet kazanmıştır, onun için o tutum da cesaretle israr etmek lâzımdır, mut laka haşarı kazanır.

Buna mukabil bir "eyyamcılık" şüphesi bu hükümetin üzerine düşerse hükümetin bu lekeyi silmesi çok ama çok güç olacaktır.

Eğitim Kampları, üniversite Kampları, Köy Hizmetlerine Katılma Kursları vardır.

Köy Bakanlığı kurulur kurulmaz bir karşıt fikir de belirdi. Köy İşleri. o kadar dağınık ve çok dallıdır ki; bir defa Köy İşleri Bakanlığı işe el atarsa diğer Bakanlıklara iş kalmıyacaktır. Üs telik, henüz kuruluş halinde bulunan bir Bakanlığın bu kadar çok işin üstesinden gelmesine imkan yoktur. Bu ön fikirler Yurdoğlunun bir takım prensipleri ele almasına Sebep oldu. Köy İşleri Bakanlığının, bu taze verdiği ce vap şöyle toparlanabilir:

1 — Bu Bakanlık, bir hizmetleri derleyip toparlayacak Bakanlık olmalıdır.

2 — Bu Bakanlık, Toplum Kalkınmasında bir koordinatör olarak rol oynamalıdır.

3 — Bu bakanlık, elinde tuttuğu icrayı, merkeziyetçilikten kurtararak mahalli idarelere peyderpey terketmelidir.

Bu istikametteki itirazları silmek için Köy İşleri Bakanlığı açıları tespit te fayda gördü. İlk nazarda Toprak. Reformunun halline yardım etmek ge rekmektedir. Tarım Bakanlığı Zirai Re formu ele alırken, köyün toprak politikası Köy İşleri Bakanlığı ile birlikte tespit edilmelidir. İkinci olarak, mahalli idareler kuvvetlendirilmelidir. O halde köyü yukardan idare etmek yerine, mahalli İdareleri merkezden destekleyerek . problemi halletmekte fayda vardır .

İşte, Köy İşleri Bakanlığının büyük fonksiyonu burada kendini göstermektedir. Ekonomik, kalkınma yukarıdan takip edilerek, bir boşluk doldurulmuş olacaktır. Meselâ köy yolları meselesinde bu görüşün faydası büyük olacaktır. Bilindiği: gibi köy yolları konusunda Plânlamanın tezi bütünlük esasına dayanmaktadır. Oysa Türkiyede 60 bin yerleşme, ünitesi vardır ve bu ünitelerin 140 bin kilometre yola ihtiyacı bulunmaktadır. Ancak 10 bin kilometrelik köy yolu yapılabilmiştir. Kara Yolları bir plân gereğince yol yapmaktadır. Ama ister yürümemektedir. Mahallî idarelerin işe takati yoktur. Mahallî İdarelere yardım edilirse, köylü, kendi yolunu kendi imkânları içinde yapmağa çalışacaktır.. Plânlama bu fikre karsı durmaktadır.. Ama ayni hüküm köy okulları konusunda da varken, "valilerin ardı kesilmeyen şikâyetlerinden sonra köy okulları mahallî idarelerin eline bırakılmıştır.

Yeni Bakanlığın uğraşacağı işlerden biri de köy yolları meselesi olacaktır. Plânlama bir parça anlayışlı davranırsa ekonomik kalkınmanın mühim bir kolu olan yol dâvası yukarıdan, yani Köy İşleri Bakanlığından yapılacak yardımla mahalli idareler tarafından halledilecektir.

Bütün bunlar halledilirse :

1 — Köy yolu,

2 — Köy içme suyu ve köy okulu meselesi çözümlenecektir.

Şimdiki halde 60 bin yerleşme ünitesinden sadece 29 bininde içine suyu vardır.

Yerleşme problemi

Komisyon çalışmalarından sonra Köy Bakanlığının karşısına bir bâşka önemli dâva çıktı: Toprak meselesi ve köyde yerleşme konusu..., Buna "dağınık yerleşme" demek daha doğru olur.

Köy İşleri Bakanlığının toprak meselesinde son derece açık ve seçik bir fikri vardır. Toprak Reformu yapılırken küçük, cüce bölümler birleştirilmen, istismara konu olan büyük toprak parçalanmazdır. Birleşik bölümlerden yeni işletme sahaları meydana getirilmelidir.

Halen 35 bin köy yerleşme. 25 bin köy, ise dağınık yerleşme halindedir. 60 bin yerleşme ünitesi içinde nüfusu 500 olan köy sayısı, takribi bir hesapla, tüm köy sayısının yarısına denktir. Yani yarıdan fazla köy, dağınık yerleşme halindedir. Devlet hizmetlerini oraya sokmak müşküldür.

Yerleşme merkezleri kurma fikri Yurdoğlunun kafasına işte bu neticeleri tetkik ettikten sonra yerleşmiştir. Yurdoğlu, köyden şehre akının önlenmesine taraftardır. Bunun çaresini de kendine göre izah etmektedir.

Yurdoğlu köylerde kurulacak kooperatifler, köyde yetiştirilecek liderler ve boş toprakların işe yarar hale getirilmesiyle akının önleneceğine inanmaktadır. İşletme sahalarının, şehirdeki işsiz gecekondu sakinine cazip geleceği kanaatindedir.

Bu arada Yurdoğlu toplum eğitiminin de sağlanacağına inanmaktadır.

Bakan bu konuda şunları söylemektedir :

"—. Toplum kalkınması bir geniş halk meselesidir. Sadece okulla toptum kalkınması olmaz. Halk eğitimi usûlleri geliştirilmedikçe mesele zor halledilir. Köy içinde yetiştirilecek liderlerle, köylünün bizzat kalkınmaya iştiraki sağlanırsa, o heyecanlı hava köye sokulabilirse, okulun yanında bir halk eğitimi merkezi kendiliğinden faaliyete geçer."

Teşkilât nasıl olacak?

Köy İşleri Bakanı Lebit Yurdoğlu işin fikrî hazırlığı yanında bir de teşkilât problemiyle karşılaştı. Yeni kurutuş halinde bulunan bu Bakanlığın Bakanından başka hiç bir elemanı yoktu. Yurdoğlu bu teşkilâtı tamamen genç, dinç ve hareketli bir teşkilât haline getirmek istemektedir. Zira kuruluşta yapılacak en ufak bir hata neticeye büyük ölçüde tesir edecektir. Çeşitli yabancı ve geri kalmış memleketlerde tatbik edilen sistemler hakkında Bakan fikir aldı. Uzmanlarla istişarelerde bulundu. Ortaya bir takım esaslar çıktı. Elde en uygun proje olarak Hint Köy İşleri Projesi dikkati çekti. O proje üzerinde çalışılmağa ve bazı tâdillerle sistemin bizim hayat şartlarımıza " uydurulmasına gayret sarfedildi.

Hindistanın Toplum Kalkınması ve Kooperatifçilik Bakanlığının, teşkilât şemasına göre, bizim teşkilâtımız ufak tefek değişmelerle şu manzarayı gösterecektir :

Bakanlığa bağlı bir Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü bulunacaktır. Bu Genel Müdürlüğün adının bizim sistemimizde Köy İşleri Genel Müdürlüğü olması muhtemeldir. Köy İşleri Genel Müdürlüğünün şubeleri vardır. İdarî İstihbarat Şubesi, istatistiki bilgilerin toplanmasına ve değerlendirilmesine yaramaktadır; Ayrıca bu şube devamlı bildiriler yayınlayarak, halkı uyaracaktır.

İkinci şube Eğitim Şubesidir. Bu şubenin görevleri çoktur. Eğitim ve öğretim, işbirliği konusunda literatür ve reklâm, dış ülkelerde eğitim, kooperatif kanunu ve usûl meseleleri, uzmanlara tavizler ve kolaylıklar, okullarda köy eğitimi ve üniversitelerle işbirliği, bu- şubenin görevleri arasındadır.

Üçüncü şube Birlik Topraklan ve Bütçe Şubesidir. Bu şube, şu konularla meşgul olur: Birlik topraklan, birlik topraklarının bütçesi, kısa ve orta vadeli kredi politikası; hizmet kooperatifleri...

' Koordinasyon şubesi ise Bakanlığın genel koordinasyon işleri yanında zirai olmayan kooperatifler -sanayi iş, matbaa ve basın inşaat kooperatifleri gibi - işleriyle parlâmento çalışmalarını izler. Bir başka şube de Çiftçilik ve istihsâl Kooperatifleri şübesidir. Bu şube, daha ziyade kooperatif çiftçiliği ile ilgilenecektir. Bunun dışında fiyat hareketlerini, faaliyet raporlarım, pazarlar ile olan münasebetleri düzenleyecektir.

Gökay toplantıdan çıkıyor
Kimi** cennete, **kimi cehenneme

Pazarlama İşleme ve Şeker Şubesi ilk elde pazarlama kurumları ile ilgilenir. Bunun dışında ithalât ve İhracat işleri, hayvani mahsullerin süt mamulleri kooperatifi ve balıkçı kooperatifleri şeklinde pazarlanmasını temin eder.

Bir başka kuruluş

Bakanlığa bağlı önemli kuruluşlardan biri de Toplum Kalkınması Genel Müdürlüğü olacaktır. Bizim teşkilâtımızda bu Genel Müdürlüğün büyük bir önem taşıyacağı sanılmaktadır. Çok dallı bir Genel Müdürlük olarak faaliyet gösterecek olan dairelim başlıca vazifesi Toplum Kalkınmasını gerçekleştirecek vasatı hazırlamaktır. Bu Genel Müdürlüğe sırasıyla şu şübeler bağlıdır: Tarım ve Köy Sanayileşmesi Şubesi, Koordinasyon Şubesi, Bütçe Şubesi, Eğitim Şubeleri -1. ve 2. olmak üzere iki adettir- Eğitim Muhasebe Şubesi, İdari İstihbarat Şubesi, Organizasyon ve İdari Şube, Reklâm Şubesi. Kütüphane, İdari İşler, Kasa ve Müteferrik...

Toplum Kalkınması Genel Müdürlüğüne bağlı şubeler arasında en ilgi çekici olan şube, Koordinasyon Şubesi olacaktır. Zira bu şube, Bakanlığın bir nevi beyni olarak çalışacaktır.' Koordinasyon Şubesi, toplumun zayıf kısımlarına nüfuz edecek, sık sık toplantılar yaparak işleri plânlayacaktır. Bu toplantılar hint projesinde şu şekilde toplanmaktadır:

a — Merkez Komitesi,
b — Gayriresmî Danışma Kurulu,
c — Millî Kalkınma Konseyi,
d — Kalkınma Komiserleri,
e — Bölge Konseyleri,

Bu komitelerin hazırlayacağı raporları iki komite tetkik edecektir:

a — Takdir komiteleri,
b — Program Değerlendirme Teşkilatı.

Köy İşleri Bakanlığı, memleketimizin şartlarına en uygun gelen bu proje üzerinde uzmanların da fikirlerini alarak ve tatbikatçıların fikirlerine kulak vererek çalışmalarına devam etmektedir. Elbette proje üzerinde değişiklikler yapılacak, fekat esas olduğu gibi bırakılacaktır. Bakanlıktaki çalışmalarda bir başka konu da. para meselesi olarak kendini göstermiştir. Bereket, teşkilâtın başında aklı başında, enerji dolu Yurdoğlu var ve tuttuğunu koparmağı kafasına koymuştur.

Y.T.P.

Havanada bayram...

Gepen haftanın sonlarında Cuma sabahı YTP. nin Uçar Sokaktaki Genel Merkezinde bir basın toplantısı yapıldı. Genel Başkan Ekrem Alican, bu toplantıyı son istifalarla ilgili olarak tertiplemişti. Bir gün önce 9 senatör ve 3 milletvekili şaşaalı bir basın, toplantısı yaparak partiden ayrıldıklarını açıklamışlar ve sinirli Alican kendisine yöneltilen bir takım ağır ithamları cevaplandırmak İstemişti. Ancak, bu arada meselenin gazetelerde lüzumundan fazla yer alması, zaten her geçen gün biraz daha ufalıp küçülen parti için pek de hayırlı olmayacaktı 'Bunu hisseden Alican hâl çarelerinden en kolayını seçerek, sık sık meseleyi önemli bulmadığını, ve bu basın toplantısını yapmağa pek taraftar olmamakla beraber arkadaşlarının ısrarı karşısında mecbur kaldığını, söyledi!

Alican konuşmasında partiden ko panları fırsatçılıkla itham etti. İstifa se bebi olarak gösterileri şeylerin birer bahaneden ibaret olduğunu ve asıl

sebebin seçim endişesinden doğduğunu ileri sürdü. Biraz da YTP yi methettikten sonra koltuğuna yaslanarak dudaklarının kenarına takılı soluk ve zoraki bir tebessümle masanın çevresindeki gazeteciler; süzmeye başlar.. Alicanla daha önce bir kaç kere konuşmuş olan hemen bütün gazeteciler bu hareketin anlamım biliyorlardı. Genel Başkan söyliyeceklerini söylemiş., toplantı bitmişti. Ama o sabah basın mensupları nedense biraz fazla muzip tiler. Alıngan Alicanın sinirleneceğini hiç düşünmeden olmadık sorular sordular, olmadık tavsiyelerde bulundular. Bir ara söz liderlerden açılınca genç bir gazeteci odada adeta tabanca gibi patlıyan bir lâf etti:

"— Beyfendi, herkes başkalarından birşeyler öğrenir. Siz de bazı politikacılardan bazı şeyler öğrenmelisiniz.

Oda bir an koyu bir sessizliğe gömüldü. Bütün gözler genç gazeteciye çevrilmişti. Ama Alacan hiç renk vermedi; Sadece son derece soğuk bir sesle

"— Meseli ne gibi şeyler?" diye sordu.

"— Biraz daha sempatik olun efendim. Meselâ Kasım Gülek gibi bol bol el sıkın.

Gazetecinin açıklaması havayı biraz yumuşattı. Herkes gülmeğe başladı. Alican da gülümseyerek ağır ağır konuştu :

"— Ben de aynı kanaatteyim. Ama bunlar şeklî şeylerdir. Aslında pek çok politikacının da esasa taallûk eden şeyleri öğrenmeleri lâzım."

Neyse ki Alican tevazu göstererek "bu, esasa taallûk eden şeyleri de ben den öğrensinler" dememişti.

Alicanı sinirlendiren bir diğer konu da gazetecilerin evine vakitli vakitsiz telefon etmeleridir.

-Bir başka gazetecinin:

"-- Efendim, bizimle telefonda konuş muyor veya sorularımıza cevap vermiyorsunuz" - Bu konuda, bir haber gazeteci Alicanı eşine şikâyet etmiştir - diye yakınması üzerine :

"— Siz de vakitli vakitsiz telefon ediyorsunuz" diyerek cevâp verdi. BU konudaki tartışma daha bir süre devam ettikten sonra Alican, bir kaç kelimeyle meseleyi halletti :

"— Beni sabah 9 dan sonra ve gec de 23 den önce ararsanız konuşurum yoksa konuşmam."

Toplantıdan çıkarken gazeteciler halâ gülüyorlardı. İstifaları çoktan unutmuşlardı.

Kulağa Küpe

Liderden gel !

Şu bizim Ekrem Alican. Mecliste yaptığı bir talihsiz çıkışta ne dehşetli lider olduğunu belli etmişti.

Alican efendi Meclisteki Bağımsızları suçlamaya kalkıştığında bunlardan Malik Yolaç çıkmış ve vakitler C.H.P. ile A.P. dışında. bir Üçüncü Parti kurulması için çalışmalar yapıldığını o zaman Alicanın "A.P. den otuz milletvekilinin apartılması" nı istediğini açıklamıştı. Buna pek içerleyen Alican da hemen Malik Yolaçı suçlama yoluna gitmiş ve şunu ileri sürmüştü: Efendim, gûya bu Malik Yolaç kendisine gitmişti, "Gazetem emrinize amadedir" demişti -tirajı 200 bine yakın olan Akşam gazetesi, Alican da bunu reddetmişti.

Daha o gün kimse. Alicanın bu sözleriyle kimi suçladığını anlayamamıştı. Bir 200 bin tirajlık gazetenin sahibi bir parti liderine geliyor, ona gazetesinin emrinde olduğunu söylüyor -Neden ? Deli mi bu adam ? - ama lider reddedi--yor!

Böyle Lideri, dama baca yapmayacakları açıktır..

Alican bu hafta verdiği bir demeçle bunu teyit etti. Söylediği söz şudur: "Bu hâdise bir basın toplantısı yapmaya bile değmezdi ama.."

"Basın toplantısı yapmaya bile değmez" dediği hadise: Y.T.P. den, çoğu senatör ve milletvekili 15 kişinin ayrılması!

Acaba Alican, basın toplantısı yapmak, için tufanı mı bekliyor? Ama ona vakti olmayacak her halde. Biliyorsunuz, adam "Benden sonra, tufan" demişti.

Alicanın kendisi bir tufan, maaşallah!

Sessiz ve derinden

Aslında istifa eden bu 9 senatör ve 3 milletvekili YTP. için büyük bir önem taşımaktadır. Zira parti kuruluşundan bu yanan AP ile ancak bu şahısların yardımı ile rakabet edebilmiştir.

Meselenin aslı bundan Üç yıl karlar önceye, 1961 yılının başlarına kadar uzanmaktadır. Bu tarihte YTP henüz kuruluş halindeyken partinin dirijânları iki kanıptan seçilmekteydiler. Eski Hürriyet Partisi ile uzak veya yakın bir ilgisi olanlar, ki bunların başında Ekrem Alican, Yusuf Azizoğlu, Raif Aybar, Aydın Yalçın gelmekteydi ve eski D.P. liler.. Alican ve arkadaşları ikinci kamptan olanları açıkta kalan DP. oylarını YTP de kanalize edebilmek için partiye almışlar ve ileride bu şahısları da nispeten daha mutedil hale getirebileceklerini um muşlarda. Ancak eski DP. lilerin de kendilerine göre bir takım hesapları vardı. Henüz ihtilâl idaresi içinde olan Türkiyede eski Hürriyet Partilileri paravana olarak kullanmak ve ilk fırsatta partinin idaresini ele geçirmek...

Böylece peşin hesaplarla ve daha kuruluşunda çelişmeli olarak doğan YTP de bu iki grup üç yıl boyunca hemen her meselede karşı karşıya gel diler. Meseleler büyük olduğu nispette, ihtilâflar da büyük oluyor, küçük meselelerde ise daha çok Alican grubunun verdiği tavizlerle anlaşmazlıklar kısa bir süre için de olsa geçiştirilebilîyordu. Nihayet ilk ciddi ihtilâf 1952 yılının Mart ayında patlak verdi. Alicanın Gruba rest çekmesi ve istifa mektubu yazması üzerine Genel Başkanın kendileri için bazı iyilikler düşündüğünü sanan Genel Sekreter İrfan Aksu, Prof. Esat Eğilmez ve Yusuf Kazancı - oğlu partiden ayrıldılar. Oysa Alicanın bu hareketi tamamen bir blöften ibaretti. Aslında parti kurulurken düşündüğü "müfritleri mutedil hale getirme" politikasını bir yana bırakmış, mütereddit bir politika gütmeğe başlamıştı. AP ile bir taviz yarışına gire mıyeceğini bile bile Öçten ve eski DP lilere sempatik görünmeğe çalışıyor, bir yandan da koalisyon ortaklığını hatırlayarak, Grup toplantılarında ara da bir "Bir ayağı AP. de, bir ayağı YTP. de olanlar ayrılsın" şeklinde çıkışlar yapıyordu.

İlk ihtilâfı takiben, çeşitli bahanelerle kopmalar devam etti. Kısa fasılalarla Turhan Bilgin, Cevat Önder, Servet Sezgin ve Fikret Filiz YTP den ayrılarak AP. ye geçtiler. Bu arada da Apaydın kardeşler, Kâmuran Evliyaoğlu, Turhan Kapanlı. Emin Kansu ve Nihat Su AP den transfer edilmişlerdi.

1963 yılının başlarında Menekşe sokaktaki Monako Otelinde yapılan bir istişari toplantıdan sonra parti içindeki gruplar daha belirli bir hâl aldı.

Rıfat Öçten
Beşinci kol kim?

Bu toplantıda son derece sert bir konuşma yapan Profesör Aydın Yalçın Ekrem Alicanı korkaklıkla itham etti. Böylece iki taraflı politikası yüzünden Alican, kendi kampının adamlarından birini de kaybetmişti. Aynı yılın Mayıs ayında yapılan Genel Kurul toplantısına Alican bir liste ile geldi ve gerekçe olarak da :

"— Beraber çalışacağım arkadaşlarımı kendim seçerim" dedi.

Bu liste meselesi parti mensupları arasında günlerce devam eden bir fısıltı konusu oldu. Bu arada Sadık Perinçek, Esat Kemâl Aybar gibi YTP. nin kuvvetli isimleri de öteden beri hayalini kurdukları bakanlık koltuğuna bir türlü oturamıyacaklarını anlamışlar ve Ulaştırma Bakanlığı sırasındaki tutumuyla hayli popülarite kazanmış olan müfrit grubun başı Rıfat Öçtene yanaşmışlardı. Üçlüye bir süre sonra da Aydın Yalçın katıldı ve bu grubun akıl hocalığını yapmağa başladı.

Yaprak dökümü..

Rifat Öçten ve Aydın Yalçının başını çektiği grupla, Alican taraftarlarının arasındaki uçurum her geçen gün biraz daha derinleşerek İkinci Koalisyon Hükümetinin çöküşüne kadar sessiz bir şekilde davam etti. Bu arada Alican fırtınanın yaklaşmakta olduğunu hissediyor ve bu sebeple CHP ye; özellikle İsmet İnönüye sert çıkışlar yapmak ihtiyacını duyuyordu. Ancak bu çıkışlarını İsayı da Musayı da darıltmamak amacıyla daha ileriye götüremediğinden gene bütün şimşekleri üzerine çekmekteydi. Nihayet Üçüncü Koalisyon Hükümetinin kuruluşu sırasında gerginlik had safhaya vardı, Öçten ve arkadaşları CHP. ye güven oyu vermenin tamamen aleyhindeydiler.

Güven oyunun verileceği gün Aydın Yalçın erkenden Parlâmentoya geldi. Rastladığı her milletvekilini bir köşeye çekiyor ve Alican ne derse desin İnönüye güven oyu vermemesini söylüyordu. Rıfat Öçten ve diğer müfritler de sıkı bir kulis faaliyetine girişmişlerdi. Ancak oylamadan sonra YTP nin verdiği oylar anlaşılınca Yalçın ve Öçten grubunun ümidleri bir anda suya düştü. Artık ortada tek çıkar yol kalmıştı: İstifa etmek..

Ancak tek tük istifalar Alicanı ve dolayısiyle YTP yi yeteri kadar yıpratamıyacağından toplu olarak istifa fikri daha cazip görüldü. Ama bunun için de biraz daha beklemek gerekiyordu. Nihayet geçen haftanın ortalarında çarşamba günü hazırlıklar meyvesini verdi. Öçten-Yalçın grubunun militanlarından Halit Zarbun, elinde 18 kişilik bir liste olduğu halde koridorlarda dolaşarak istifa edecek olanlardan imza toplamağa başladı. Öçten bu meselede perde arkasında kalmayı tercih etmiş, Zarbunu öne sürmüştü.

Ama istenen netice elde edilemedi Zarbun, bütün gayretlerine rağmen bir türlü 18 kişinin imzasını toplıyamadı. Birara listedeki imzalar sanki istifalar gerçekleşmiş gibi gazetecilere bildirildiyse de haber kısa bir süre sonra yalanlandı. Bu arada listede imzaları bulunanlar dahi gazetecilerin sorularını :

"— Henüz istifa etmedik" diyerek cevaplandırıyorlardı.

Meselâ grup başkanlık odasında ya kalanan Esat Kemâl Aybar :

"— Görüyorsunuz ki yerimde oturuyorum." dedi. Ama gazetecilerin ısrarı üzerine dayanamıyarak baklayı ağzından çıkardı :

"— İstifa etmedim, ama edeceğim İsmet Paşaya güven oyu veren bir partide kalamam."

O sırada içeriye Reşat Turhan ve Güner Sarısözen girmişlerdi. Aynı sorular onlara da soruldu. Turhan bu soruları sükûtla karşılarken, Sarısözen amerikanvari bir hareketle oturdu. Ağu yazıhanenin üzerinde, afili hareketlerle elindeki cetvelle oynıyarak .

"— Vallahi benim listede adım falan yok. Ama istifa edeceğim. Anlamıyorum, birtakım arkadaşlar listelere imza atıyorlar, soma da imzaları başkalarının cebindeyken, biz istifa etmedik diyorlar" dedi.

O gün ve o gece devam eden kesif bir kulis faaliyetinden sonra nihayet üstedeki 18 isimden 13 ünün imzaları toplanabilmişti. Ertesi günü saat 14.30 da yapılan bir basın toplantısıyla istifalar açıklandı. Öçten ve Yalcın gene ikinci plânda kalmayı tercih etmişler, Zarbunu öne sürmüşlerdi . Ancak Yalçın, İstifa mektubu okunurken dayanamıyor, sık sık Zarbunun okuma hatalarım düzeltiyordu. Bir ara "gerekçe" kelimesini "gerçekçe" diye okudu ve Yalçın da bermutad hatayı düzeltti. Ama bu düzeltme diğerleri gioi fısıltı şeklinde olmamış, Yalçının sesi biraz fazla yüksek çıkmıştı. Olaya baş ta gazeteciler olmak üzere, odayı dolduran bütün AP - bu arada Turhan Bilgin, Sadi Pehlivanoğlu, Ferhat Nuri Yıldırım ile diğer bazı AP liler de büyük bir ilgi ile toplantıyı izlemekteydiler - ve YTP. liler gülümsemeden ken dilerini alamadılar.

Zarbundan sonra konuşan Rıfat Ççten politikadan çekilmeyi düşündü günü söyledi., Aydın Yalçın ise;

"— İnandığım siyasi felsefeye göre

Esat Kemal Aybar
Sürüye katılan kur

Vatandaşlıktan istifa etmedikçe hiç bir vatandaş siyasi hayattan çekilemez" dedi.

Son günlerde merak edilen husus Esat Kemal Aybarın da istifasıyla sayıları 14 ü bulan bu eski YTP lilerin ilerisi için ne düşündükleridir. Bu Konuda çeşitli tahminler yürütülmekle, kulaktan kulağa olmadık haberler fısıldanmaktadır. Bir söylentiye göre grup toplu şekilde istifa etmek suretiyle dikkati üzerine çekmiştir. Böyle bir hava içinde finansman meselesi de halledilebildiği takdirde, yeni. bir parti kurulması işten bile değildir.! Bu parti için Aydın Yalçın şimdiden faaliyete geçmiştir. Hatta partinin müstakbel lideri bile seçilmiştir. Bu konuda ısrarla Celâl Bayarın özel doktoru Recai Ergüderin adından bahsedilmektedir. Ama bu bir gerçek midir, tanmin mi, temenni mi meçhuldür. Her halde, Ergüder Faşa pek bir maceraya hevesli değildir. Fikriyatcısı Aydın Yalçın olan bir parti ise, maceranın ta kendisidir.

Bir diğer söylenti ise grubun topluca AP ye geçeceğidir. Ancak bu arada sayıları pek fazla olmamakla beraber bir kısım eski YTP liler bu fikre pek itibar etmemekte ve Halûk Nurbakinin bağımsızları arasında kalmayı tercih etmektedirler. Herşeye rağmen en kuvvetli ihtimâl hu grubun bir kısmının AP ye geçmesi ve diğer bir kısmının ise bağımsız kalmasıdır.

Bu satırların yazıldığı sırada YTP den müstafi Adıyaman senatörü Halil Oğuz ve gene YTP. den müstafi Adıyaman milletvekilleri Ali Turanlı ile Arif Atakan AP ye geçmişlerdir.

C.H.P.

"Eski kadro"

Bu hafta CHP nin Meclis Grupu, kendisine Genel Merkez tarafından kabul ettirilmek istenilen bir adayı Genel Başkan Vekilliğine seçmedi. Bir hafta önce Grup, iki Balkan Vekilliğinden birine Fethi Çelkbaşı seçmişti, öteki Başkan Vekilliği için, en fazla oyun Rüştü Özala gitmesi suretiyle Suphi Baykam ve Mehmet Sağlam üçlüsü mücadele etmişler, fakat bir netice alamamışlardı. Bu haftaki oylamanın başında Genel Merkez adayının ismi açıklandı: Kemali Beyazıt! İsim çok hayret uyandırdı,

Kemali Beyazıttan hiç kimsenin bir belirli şikâyeti yoktur. Ama Kemali Beyazıt bugünün adamı değildir

Asıl *vazife*

ve bunu bizzat Kemali Beyazıtın kabul etmesi, CHP içinde hislerden ve şahsî münasebetlerden gelen bir zorluk yaratmaktadır. Kemali Beyazıt herkesin sevdiği ve saydığı bir kimsedir. Kemal Satırın yakın arkadaşıdır. Kemali Beyazıtın ismi her kabine kuruluşunda ortaya çıkmış, her seferinde Bakanlık tahakkuk etmemiştir. Son hükümet teşkil edilirken bu nal gene tekrarlanmış, hattâ Kemali Beyazıt ilk listede yer almış, ama bundan bir pek yüksek şahsiyetin "rica"sı üzerine vaz geçilmiştir.

Bu ricada da Kemali Beyazıtın meziyetlerinin bir münakaşası mânası yoktur. Ama gözlen ileriye çevrik, gençlerden müteşekkil, dinamizm ve enerji başlıca vasfı olan bir Reform Hükümetinde mazinin bir parçası sayılan Kemali Beyazıtın bulunmasının ister istemez zihinlerde tereddüt ve dudaklarda istihza yaratacağı düşüncesi itiraza temel teşkil etmiştir. Ama bu ,şahsî ve insanî münasebetler bakımından CHP Genel Merkezini ve bilhassa Kemal Satın İnönüyü de..- Kemalî Beyazıta karşı bir nevi mahcup hale getirmiştir. Babacan Kemali Beyazıtın Grup Başkan Vekilliği için Genel Merkez adayı olarak ortaya çıkarılması bunun neticesi olmuştur.

Ama Grup, hep aynı sebeplerden dolayı, Hükümetin Grup Başkan Vekillerinden çok, ama çok şey beklediği bir devrede, hele öteki Başkan Vekili Fethi Çelikbaşken Kemalî Beyazıta gerekli oyu vermeyi reddetmiştir.

Partilerin bir özelliği

Partilerin iki sınıf elemanı bulunduğu CHP de çok zaman unutulnıaktadır ve bu eski partinin bir büyük zaafını teşkil etmektedir. Zaten CHP içinde elemanların en Terimli olacakları yerlerde değil, belki de kendi şahsi arzularına uyularak en verimsiz yerlerde kullanılmaları bir âdet halindedir, İyi bir müzakereci olan Emin Paksütün Bakan yapılması, iyi komisyon adamı Coşkun Kırcanın sözcülerin en sevimsizi halinde kürsüye çıkarılması, eski kadronun adamı Hatipoğlunun en hamleci bakanlık olması gereken Milli Eğitim Bakanlığının başına getirilmesi bunun çok delilinden bir kaçıdır.

Partilerin iki elemanından biri aktif elemanlar, ötekiler basiret ve itidal unsuru olarak büyük roller oynayacak eski Bakanlar, otorite sahibi idareciler, sözü geçen kimselerdir. Meselâ Kemali Beyazıt bundan yirmi yıl önce birinci grupun mensubuyken bugün ikinci grup içinde hizmet alma durumundadır. Geri çekilmeyi bilmenin bir büyük fazilet olduğu ve politikacılara **daha** fazla şan ve ululuk getirdiği bizde sık sık unutulan bir husustur. Halbuki partilerin kabuğunu daha ziyade bu çeşit elemanlar yapmaktadır ve o dış, kalın kadronun içinde yeniler, gençler günün fikirlerinin hem sembolü, hem tatbikçisi olarak görev yapmaktadırlar. Kemali Beyazıtın Başkan Vekili olacağı bir CHP Grupunun, kendisini memleketteki yeni havaya uydurmuş gibi umumî efkârın karşısında mevki alması kolay olmayacaktır.

C.H.P, içinde Turhan Feyzioglunun. burukluğunu atarak Genel Sekreter Yardımcısı sıfatıyla parti mekanizmasında görev alması - ne kader memnunluk uyandırmışsa ve ümit vermişse CHP Grupuhun dört başı mamur bit Başkan Vekiline en ziyadı muhtaç bulunduğu bir sırada mazinin adamı Kemali Beyazıtın ileri çıkması o kadar hayret uyandırmıştır

Bu çeşit seçimlerin neticesini tahmin etmek kolay değildir ama şimdi **görünen,** CHP Grupunun zemine ve zamana en uygun Başkan Vekilini bulup seçmek arzusu henüz ölmüş değildir. Bu vasıfları haiz kimselerin çeşitli sebeplerle görevden kaçmaları her halde kendileri için iyi not olmamaktadır.

K I B R I S   O L A Y L A R I

Konferans

Kayıtlı iyimserlik

Ocak ayı ortalarında Londra havası alabildiğine kapalı, soğuk ve rüzgârlıdır. İşe gitme ve eve dönüş saatleri dışında sakaklarda pek insana rastlanmaz, günlük alışverişlerini yapmaya çıkanlar paltolarının yakalarını iyice kaldırırlar, kalın yünlü atkılarını boyunlarına iyice dolarlar, en kısa samanda evlerine dönmeye bakarlar.

Eğer ikide bir toplanan milletlerarası konferanslar olmasa, Londrada bu aylarda siyaset hayatı da pek hareketli değildir. Nitekim, haftanın başlarında da, Londrada politik canlılığın yeniden başlaması için bütün dünyanın dikkatini üzerine çeken bir milletlerarası toplantının başlaması gerekmiştir. Bilindiği gibi, bu toplantı, haftalardır, bir açık yara gibi kanayıp duran Kıbrıs meselesine bir çözüm yolu bulmak için İngiliz, Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları arasında yapılmaktadır. Üç Dışişleri Bakanı arasında yapılan toplantılardan sonra, Kıbrıslı türk ve rum toplulukları temsilcileri-. nin katılmasıyla, beşli çalışmalar başlamıştır.

Londrada yapılan üçlü görüşmelerin İlk ravundu, bu haftanın başında, İngiliz Dışişleri Bakanı Richard Butlerle Sömürgeler Bakam Duncan Sandys'taT'önce Türk Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, sonra da Yunan Dışişleri Bakam Palamasla yaptığı görüşmeler le başlamıştır. Bundan sonra Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları kendi aralarında program dışı bir görüşme yapmışlardır. Salı günü üç devletin dış işlerini yöneten sorumlular arasındanki görüşmeler bir kere daha yenilenmiş, sonra da beşli konferans çalışmalarına başlamıştır.

Tarafların durumları

Üç devletin dışişleri bakanları, hafta nın başında bir araya geldikleri zaman, ufak ayrıntılar dışında, tarafların durumları bütün açıklığıyla aşağı yukarı belli olmuş durumdaydı. Bu durumlara bakarak Londra görüşmelerinin sonucu hakkında fazla iyimser olmak için zaman henüz erkendir, fakat çok kötümser olmak için de ortada görünür hiçbir sebep yoktur.

Bir kere, Türk' hükümetinin bu konudaki görüşü gayet açıktır. AKİS'-in gecen sayıda da bildirdiği gibi, Türk heyeti, Londrada Kıbrıs kürklerine 1958 Zürih ve Londra andlaşmalarında tanınan haklardan daha eksiğine arzı olmayacak, tam tersine, daha fazlasını istemekte ısrar edecektir. Makariosun Adadaki rum üstünlüğünü kurmak ve perçinlemek amacıyla giriştiği son olaylar, bu andlaşmalarla tanınan hak ve garantilerin Ada türklerinin durumunu korumaya yeterli olmadığını bütün açıklığıyla göstermiştir. Bu bakımdan, Kıbrıs Anayasasına türklerin, hakları konusunda ek garantiler konulmalı, Adadaki türk kuvvetlerinin sayısı çoğaltılmalı ve bunlara gerekli hallerde polis görevi verilmelidir. Bu garantiler de Kıbrıs türklerinin güvenliğini ve haklarını sağlamaya yetmezse, garanti andlaşmasına Türkiyenin doğrudan doğruya müdahaleye hakkı olduğu açıkça eklenmelidir. Bu istekler kabul edilirse, o zaman Kıbrısta bugünkü durumun bir süre daha denenmesi mümkün olabilir. Ada türklerine kabul ettirmek biraz güç olmakla beraber, Türk hükümeti bu konuda elinden geleni yapacaktır.

Konferansın sonucundan ümitli olmak için birincil sebep, Türk hükümetinin bu kararlı iyiniyeti ise, ikincisi de Yunan hükümetinin ihtiyatlı davranışıdır. Bir kere, Makariosun bütün dünya kamu oyu tarafından kötü karşılanan kırıcı davranışı, Yunanistan Kıbrıs rumlarının dâvasına sahip çıkmamak konusunda tereddüde düşürmüştür. Bugün Atinadaki bütün sorumlular. . Makariosun dâvasını kazanmak için çok yanlış bir yol seçtiği konusunda oybirliği yapmakta, bu anlaşılmaz davranışı destekledikleri takdirde kendilerinin de dünya kamu oyu önünde suçlu çıkacaklarını gayet iyi bilmektedirler. Bu bakımdan, Londrada bulunan Yunan temsilcileri, Yunanistan ile Kıbrıslı rumlar arasında her konuda tam bir görüş birliği bulunmadığını üstü kapalı da olsa belirtmeye özel bir dikkat göstermektedirler. Bundan başka,. Yunanistanın türk dostluğuna hâlâ büyük bir önem verdiğine şüphe yoktur. Kıbrısı ilhak etmekle büyük bir kazanç sağlamayacak olan Yunanistan, bu yüzden Türkiyeyi kaybederse, uğrayacağı zarar kolay kalay telâfi edilecek cinsten olmıyacaktır. Bu bakımdan, Yunan hükümeti Kıbrıslı rumların ilhak gürültülerine fazla yüz vermemekte, rumlara Kıbrısta türklerle iyi geçinmek öğüdünde bulunmaktadır. Bu gerçek nihayet Makariosun kafasına da dank etmiş olmalı ki, haftanın başında İsveç radyosuna verdiği bir demeçte, ilhakın tek taraflı bir hareket olmadığım, Kıbrıs rumların Yunanistana katılmak isteseler bile Yunanistanın onları ilhak etmek istediğinden emin bulunmadığını açıkça itiraf zorunda kalmıştır.

Konferans sonucundan ümitli olmak için üçüncü sebep de, İngilterenin nihayet Ada türklerinin haklarını koruamk için birşeyler yapmak gerektiğine inanmaya başlamasıdır. İngiliz gazeteleri son haftalar içinde bu

Kıbrısta şehit edilen türkler

Tutacak olan kan

nokta üzerinde geniş yorumlar yapmaktadırlar.

Ya güçlükler neler?

İyimser olmak için beliren bu üç sebebe rağmen, ortada aşırı ümide kapılmamayı gerektiren bazı belirtiler de vardır. Bunların birincisi. Başpiskopos Makariosun, düzeleceğine gün geçtikçe kötüleşen tutumudur. Makarios, türklere Zürih ve Londra andlaşmalarıyla tanınan veto haklarının Kıbrıs devlet mekanizmasının işlemişine engel olduğunu ileri .sürerek, bu hakların ortadan kaldırılması için ısrar etmektedir. Ayrıca, 1960 garanti andlaşmasının diğer iki devletle birlikte Türkiyeye de tanıdığı müdahale hakkının geri alınması ve Adadaki türk birliklerinin geri çekilmesi konularında ısrara da kararlıdır. Gerçi Adadaki türk topluluğu da son kanlı olaylardan sonra artık rumlarla aynı devletin sınırları içinde yaşamak istemediklerini açıkça belirtiyorlar ama, kendilerine sağlam garantiler verilir ve Türk hükümeti de bütün ağırlığımı bu garantilerin arkasına koyarsa, Ankaranın sözünü dinleyeceklerdir. Fakat buna karşılık Makariosun, Yunanistanın sözünü dinlemeye hazır olduğunu gösterir en ufak bir işaret bile yoktur.

İşin en anlaşılmaz tarafı Makariosun, bütün bu istediklerini birbiri peşinden sıralarken, durup dinlenmeden, 1958 Zürih ve Londra andlaşmalarının kendisine zorla kabul ettirildiğini söylemesidir. Halbuki bu andlaşmalarda türklerin haklarıyla ilgili olarak kabul edilen esaslar, aradan iki yıl geçtikten sonra, Kıbrıs Anayasasıyla birlikte yürürlüğe girmiştir ve Makarios bu iki yıl içinde istediği her itirazı yapmak, hoşuna gitmeyen her kaydı değiştirmek fırsatını bol bol bulmuştur.

Londra konferansının başarısını gölgeleyebilecek ikinci bir etken de, İngilterenin Kıbrıs meselesinden bir an önce elini eteğini çekme konusunda gösterdiği telâştır. Bu telâşı bir dereceye kadar denizaşırı ülkelerdeki askerlerin ingiliz bütçesine yüklediği ağır yükü hafifletmek, bir dereceye kadar da muhalefetin tenkitlerini önlemek endişelerine yüklemek mümkündür.

Bu bakımdan, Londra görüşmelerine giden günler içinde ingiltere ortaya Birleşmiş. Milletleri isa karıştırmak tezini atmış, ingiliz Dışişleri Bakanı Butler, türk ve yunan meslekdaşlarını bu düşüncesinden haberdar etmiştir. Londredan alman haberlere bakılırsa, Yunanistan bu teklifi iyi karşılamış, fakat Türkiye, Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs işine karıştırılmasına taraftar görünmemiştir.

Kıbrıstaki türklerin haklarını ve güvenliğini Birleşmiş Milletler garantisi altına koymak Türkiyeye uygulama imkânı bulunmayan bir çare gibi gelmektedir. Gerçekten, Bileşmiş Milletlerin şimdiye kadar bu gibi olaylara yaptığı müdahaleler ya iki taraf arasında varılan ateş-kes anlaşmasının gözlenmesine, ya da fiili bir kuvvet yollanarak tarafların arasına girilmesine inhisar etmektedir. Oysa Kıbrısta bahis konusu olan bu türlü bir tedbir alınması değil, Adadaki türk halkının haklarının ve güvenliğinin sağlam bir garantiye bağlanmasıdır.

Bu bakımdan Türkiye, meselenin herşeyden önce bugünkü üç teminatlı devlet arasında çözülmesini istemektedir. Zaten Birleşmiş Milletler Anayasası da bir meselenin, Güvenlik Konseyi, ya da Genel Kurul önüne getirilmeden önce bölge teşekkülleri tarafından çözüm yolları aranmasını öngörmektedir. Londradan alınan haberlere bakılırsa. Türkçe, en fazla NATO'nun garantisine razı olabilecektir.

İŞTE DELİL — Kıbrıs Faciasının ne olduğunu anlatan iki küçük broşür. nihayet bizim Dışişleri Bakanlığının bu lüzumu hatırlamış olması neticesi, ingilizce olarak basılmış ve dünyaya dağıtılmıştır. Ama, Dışişleri Bakanlığının "bilgi" sine bakınız ki bunlardan önce, meşhur Ajana - Türk matbaasına sadece yüz tane - evet, 100 tane - ısmarlanmıştır. Matbaa sahibinin "Yahu, yüz broşür sizin nenize yeter?. Böyle baskı olur mu?" demesi neticesidir ki adet normal hale getirilmiş ve broşürler bir dağıtım sahası bulmuştur. Hâdisenin başka bir eğlenceli tarafı. Bakanlığın matbaaya Cumartesi günü müracaat edip broşürleri pazartesi sabahı almak istemesidir. Allahtan ki matbaa bu mucizeyi gösterebilmiştir.

İnsan şaşıyor. Hiç mi bu <u>işten</u> anlayan bir adam yok, bizim Hariç

Adada durum

İşte bu hafta içinde Londrada toplanan heyetler bir yandan bu meselelerle uğraşıp dururken, diğer yandan Adadaki durumda da gözle görülür bir yeniden gerginleşme başlıyordu,

Bir kere, Makarios hükümetinin son davranışları karşısında Anayasanın ihlâl edilmiş olduğunu söyleyen Kıbrıslı türk liderler, artık Kıbrıs devleti diye bir devlet tanımadıklarını açıkça ilân etmişlerdir ve hükümet ve meclis çalışmalarına katılmaktan kaçınmaktadırlar. Bu boykot Kıbrıs ramlarını çok kızdırmış olmalı ki, rum çetecilerden bir grup, haftanın başında Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçükün makamını işgal etmiş; evrakları dağıtıp yakmış, üstelik durumu tahkik için gelen türkleri de ölümle' tehdit etmiştir.

Diğer yandan, türkleri sindirip taksimden vazgeçirmek isteyen rum çeteciler, Lefkoşe dışında yeniden faaliyete başlamış bulunmaktadırlar.

Ancak bu zorbalıkların **Londra** Konferansında rum tezliden. ziyada Taksim olan türk tezini desteklediğikimsenin gözünden kaçmamaktadır

İthalât

Dış ticaret rejimi

4 Ocak tarihli Resmî Gazetede, senelerden beri olduğu gibi bu yıl da, Dış ticaret rejimi ile ithalât yönetmeliği ve kotalar ilân edildi.

Doğrusunu söylemek gerekirse bu yıl 4 Ocakta rejimin ilânı, ilgililerde hakikaten şaşkınlığa sebep oldu. Zira genel olarak, iş âlemi -hattâ bellibaşlı odalarla Odalar Birliği bile 4 Ocakta kararnamenin neşredilebileceğini pek ümit etmiyorlardı..

Hükümet yeni işbaşına gelmiş, Kıbrıs meselesi bütün önemiyle ortada duruyor ve daha bir sürü mühim, problem mevcutken, doğrusu Dış ticaret rejiminin bir müddet geç kalacağına herkes inanmaktaydı.

Fakat durum hiç - de öyle gelişmedi ve 4 Ocak günü, sessiz sedasız rejimin ilânına şahit oluverdik. Bu balamdan Ticaret Bakanlığını tebrik etmek lâzımdır.

Bununla' beraber, bilhassa teminat konusunda getirilen yenilikler; rejimin, piyasanın elit bir tabakasının inhisarında kalacağı intibaını uyandırmaktadır! Bu yüzden rejimin 4 Ocak tarihli Resmi Gazetede yayınlanması ne kadar iyi karşılanmışsa, astronomik rakamlara varan teminat ve saire de hiç hoş bir tesir bırakmamıştır. Bilhassa liberasyonda teminat konusu, liberasyon listesinin üçe ayrılmasıyla kademeli bir sistem yaratmış bulunuyor. Yaşni birinci liberasyon listesindeki mallar yüzde 50,ikinci listedekiler yüzde 60, üçüncüdekiler ise yüzde 70 teminat vereceklerdir. Buna karşılık, tahsisli ithal malları listesine yapılacak taleplerde ithalâtçılar yüzde 30,sanayiciler yüzde 10 nispetinde teminat yatıracaklardır. Bu suretle ithalâtçı teminat nispetleri bu listede de yüzde 10 nispetinde yükseltilmiş olmaktadır.

Bilhassa liberasyonda nakdi teminatın yüzde 70'e kadar yükseltilmesinin Anayasaya aykırı olduğu tezi ortalıkta çalkalanmaya başladı.

Anayasanın 61. maddesi ile Anayasa' Mahkemesinin bu konudaki 962/757 esas ve 962/4100 sayılı kararından hareket edenler, o karardaki şu hükme dayanmaktadırlar -.

"Anayasanın 61. maddesi, gereğince vatandaşlara mali külfet yüklemenin ancak açık bir kanun hükmü ile kaabil olabileceği kanuna dayanan bir selahiyete istinad etse dahi, kararnameyle malî-külfet yüklemenin 61. maddenin teçık hükmü karşısında mümkün olalayacağı..."

Akademik görüşler

Filhakika Anayasa Mahkemesinin kararı gayet sarihtir. Ancak burada başka bir mesele ortaya çıkmaktadır :Nakdi teminat bir mali külfet midir, değil, midir?

Bazıları diyorlar ki, bu mali külfet şeklen olmasa bile, fiilen devletin vatandaşlardan vatandaş aleyhine muayyen bir süre ile faizsiz cebri para alması ve bunu kullanmasından başka bir şey değildir. Zira faizden vergi şeklinde istifade edilmektedir ki, vatandaşın istifadesi aleyhine alınan bu karar bir mali mükellefiyetten başka pir şey değildir.

Bu kabil akademik münakaşaların yanısıra bazıları konuyu daha reel şekilde ele aldılar ve teminat nispetlerinin: yükseltilmesinin haddizatında ithalât, hacminde bir değişikliğe sebebiyet vermeyeceğini ileri sürdüler. Onlara göre, bu şekilde ithalât yapılırken, memlekete giren mal miktarında hiç bir değişiklik olmamakta, sadece ithalâtı yapanlar değişmektedir. Yani, yüksek peşin bedel alınması neticesinde, büyük kapital sahibi, ithalât yapmak imkânını bulmakta, buna karşılık küçük sermayedarın ithalât imkânları daralmakta, hattâ tahsisli ithal malları listesinden yapılacak ithalâtta tamamen ortadan kalkmaktadır. Tahsisli ithal malları listesinden ufak sermayeli tüccarın ithalât yapamaması bu listedeki malların tevzie tâbi tutulmasından ileri gelmektedir.. Bu suretle talepte bulunduğu' miktarın yüzde onu veya daha azı hissesine düşen bir firma ,çok yüksek taleplerde bulunamadığı takdirde is'af edilemeyecek derecede küçük tahsisler alabilmektedir.

Böylece ithalâtta nakdî mükellefiyetlerin yükseltilmesi, ithalâtı büyük sermayeli firmaların yapmasına yol açmaktadır.

Diğer taraftan, memlekette bir yandan özel sektörün, bir yandan da resmî sektörün imkân nispetinde fazla yatırım yapması şarttır. Yatırımların yapılabilmesi için de özel sektorün elindeki sermayenin bu sahayı ithalâttan daha kârlı bulması icabeder. Bu durumda sınaî yatırım yapabilecek kapasitedeki büyük firmaların ithalât imkânlarından sadece kendileri istifade ettikleri takdirde, bundan sağlayacakları, kâr karşısında başka, hiç bir işe tevessül etmiyecekleri aşikârdir.

Binaenaleyh, yatırımların, teşviki bakımından ithalâta konuları mükellefiyetlerin normal seviyeye indirilmesi, bu suretle ithalâtın sadece büyük sermayenin istifade edeceği ve azami kar sağlayacağı bir tonu olmasının önlenmesi istendi.

Göze batan aksaklıklar

Halbuki bu düşünce tarzının bugünkü rejim muvacehesinde hiç bir faysa sağlamıyacağı aşikârdır. Zira bu seferkine kadar yayınlanan ithalât programlarında teminat nispetleri ithalât yönetmeliğinde gösterilmekte; bu suretle herhangi bir değişiklik yapılması istendiğinde bu, kaabil olabilmekteydi. 4 Ocak tarihli programdaysa, teminat nispetleri Dış ticaret rejimi kararnamesinde gösterilmiş bulunmaktadır. Bu sebeple istense bile teminatların Bakanlar Kurulu kararı olmadan ne yükseltilmesi, ne de indirilmesi kaabil olacaktır. Bundan,. kararnameyi hazırlayanların ilerde meydana geleceği muhakkak itirazları hesapladıkları intibaını edinmemeye imkân yoktur..

Rejimdeki bir rahatsız edici madde de, teminatların mal bedellerine mansup edilemeyeceği hususudur. Yüzde 70 nispetinde teminat alındıktan sonra, artık akreditif açılırken yüzde 100 alınmasını ve bu suretle mal bedelinin yüzde 170'ine varan bir meblâğın bankaya yatırılmasını, bırakınız Anayasa muvacehesinde, normal şartlar ve akü, mantık çerçevesinde bile anlamaya imkân yoktur.

Tahsisli ithal malları listesinde mevcut kotalardan birinin 100 bin dolar olduğu tasavvur edilsin. Bir firmanın ya pacağı müracaat yüzde 20yi geçemiyeceğine göre, her firma, 20 bin dolar. yahut 180 bin liralık talepte bulunabilecek, bunun için de yüzde 30 teminat vereceğinden, 54 bin lira para yatıracaktır. Bu şekilde müracaatta, bulunanlara 200 veya 500 dolarlık tahsis düştüğü çok vâkîdir. Yani" 54 bin lira yatıracaksınız, mukabilinde 1800 veya 4500 liralık tahsis alacaksınız!.. Bu durumda ithalât eziyetten başka bir şey olmamaktadır.

Piyasada istekler evvelce olduğu gibi, teminatın sadece nakdi, değil, banka, teminat mektubu olarak verilebilmesi noktasında da toplanmaktadır Bir de nakdî teminat verilmesi, fakat her hafta sonunda Merkez Bankasına devredilmemesi şekli düşünülebilir. Bu durumda bankalar" çeşitli formüllere yüzde 10'a kadar yükselen harç almaştadırlar. Banka teminat mektubundaysa, masraf binde 7.5 veya 10 civarındadır. Banka teminat mektubuna gidildiği takdirde ithalâtın yaygın bir zümre tarafından yapılması sağlanabilecektir.

Anlaşmalı memleketler

Şimdi ortaya bir mesele çıkmaktadır. İthalat yaygın bir zümre tarafından mı yapılmalı, yoksa muayyen l:"r-aıalara mı inhisar etmeli-? .'

Bilhassa anlaşmalı memleketlerden yapılacak ithalâtta, yüzde 20 nispetinde talep haddi uygulanmamak tadır. Bu yüzden anlaşmalı kotaları büyük sermayeli tüccarlar tarafından kapatılmaktadır. Meselâ, 6-7 yüz bin liralık teminat yatırıp 50 bin dolardan ziyade tahsis alan firmalar mevcuttur. Böylece 5-6 firma elinde toplanan mallar piyasaya damla damla verilmekte ve fiyatların düşürülmemesi tareleri araştırılmaktadır.

Halbuki malların tamamen **tevzil *sağlana*cak olsa,** gelen malın derhal pi**yasaya çıkması ve fiyatların yükselmemesi** imkânları **sağlanacaktır. Bu durumda çok ufak** tahsislerin çıkacağı **ileri sürülebilir.** Ancak mutemetlik müessesssi **nazarı dikkate alındığı takdirde** bu iddia **çüremek**tedir.

Esasen bu yolda çalışmalara da başlanmıştır. Bilhassa anlaşmalı memleketlerden yapılacak ithalâtın Odalar Birliği tarafından dağıtılması teklifi umumî, şekilde arzu edilmektedir.

Böylece tüccar hissesini aldıktan sonra Merkez Bankasına müracaat edecek, evvelden bütün kotaya yapılan ta*l*eplere ve bu taleplerin astronomik rakamlara varan nakdî tanimatlarına lüzum kalmıyacaktır.

Bu suretle, anlaşmalı memleketlerden yapılacak ithalâtın önümüzdeki devre zarfında birinci olana çıkacağının kokusu her bakımdan duyulmaya başlamıştır.

Piyasa, anlaşmalı memleketlerden yapılacak ithalâtı hesaplamakta ve bütün işini ona göre ayarlamakladır. Bu yüzden de polonyalılar tarafından İstanbulda Şehir Galerisinde çarşamba günü açılan kimyevî ve Tıbbî Maddeler Sergisi büyük bir ilgi ile karşılanmıştır.

Çarşamba akşamı Polonyalıların sergi münasebetiyle gene galeride tertipledikleri kokteyl partiye kimya sanayii ve ithalâtı ile ilgili birçok iş adamı geldi ve sergiyi esaslı bir tetkikten geçirdi.

Polonya mamullerinden, uzvî ve gayriuzvî boyalar, anilinler ve diğer kimyevi ve tıbbi maddeler bilhassa dikkati çekti. Polonya Ticaret Müşaviri, sergi münasebetiyle yaptığı toplantıda basın mensuplarına önümüzdeki devre içinde Türkiye -Polonya, ticaretinin gelişeceğinden ümitli olduğunu belirtmeye bilhassa dikkat etti,

Tarihten Bir Yaprak

Resmi birçok şeyimiz yanında bir de Resmi Gazetemiz vardır. Diğer resmî sektöre ait mamuller bir yana bizim Resmî Gazete, ne hikmetse özel sektör tarafından yayınlananlara biç bir bakımdan benzemez.

Normal olarak İstanbula Resmi Gazete günü gününe gelir. Yani yayınlandığının ertesi günü postacı kapınıza bırakır cerideyi... Fakat gazetenin içinde önemli birşey olmaya görsun, o günlerde P.T.T. nin Tophanedeki tevziat servisi şefi Şerif beyin telefonu muntazaman çalmaya ve "Bizim gazete nerede Kaldı acaba?". sualleri yağmaya başlar!.

Şerif bey imkan nispetinde müşterileri memnun etmeye gerekli cevapları vermeye çalışır fakat dara halledilebilecek, idare olunabilecek safhayı çoktan aşmıştır. Günler geçer. Resmî Gazete İstanbula âdeta damla damla gelir.

Her zaman böyle olduğu gibi, 4 Ocak tarihlide, Dış ticaret rejiminin yayınladığı Resmi Gazete de böyle oldu re piyasaya taa ayın 9'una. 10'una kadar dağıtıldı.

Oysa ki bir kararname yayınlandığı zaman, altında "bu karar yayınlandığı zaman yürürlüğe girer" maddesini koymak âdet hükmüne girmiştir. Mademki yayınlandığı anda kararname veya yönetmelik yahut da tebliğ yürürlüğe konuluyor, bırakınız, ayni gün Resmi Gazeteyi ilgililerin emrine âmâde kılmayı, fakat hiç olmazsa ertesi gün gazeteyi piyasaya çıkarmakyı sağlayabilmek lazımdır.

Halbuki bu. hiç bir zaman kaabii olamamaktı günler ve günler geçmekte piyasa, uzaktan gelen bir sevgili gibi "beklediği Resmi Gazetesine heyecan içinde kavuşabilmektedir.

Akaradan İstanbula uçak 2. kamyon 8. tren ise 12 saatte gelmektedir. Bir de jplun iki-üçgün sürdüğü Doğu Anadoluyu düşününüz... Oralara Resmi Gazete kaç günde gidiyor acaba?

Bir başka mesele de Resmi Gazetemin âdi postadan başka türlü nakledilmesine bir türlü yanaşılınamasıdır. Yani gidiniz Resmî Gazeteye ve özel ulak olarak göndermek üzere abone olmak istiyorum" deyiniz yüzünüze hayretle bakarlar ve 'olmaz öyle şey" cevabını verirler.

Neden?

Bu kadar lâftan da anlaşılacağı veçhile, bu Resmi Gazete işine bir çeki-düzen vermek lâzımdır.

Dizgi makineleri mi azdır yoksa baskı kapasitesi mi düşüktür veya hiç biri değil de saat 3 olunca memur gibi herkes şapkasını alıp gitmekte midir? Bunların hepsinin üzerinde teker teker durmalı, bu işi islah çarelerini aramalıdır.

Tabii bu arada akla gelen bir şey daha vardır. Belki de gazetenin çıkmasından bir gün önce bir kararname matbaaya getirilmekte ve "yarınki sayıya yetiştirilsin" denilmektedir. Ta Başbakanlıktan ya başka bir Bakanlıktan geldiği için kimse tarafından hiç bir itirazda bulunulamadan kabul edilen karar, yarınki sayıya yetiştirilmekte, ancak yarınki sayı, yarından üç gün sonra yayınlanabilmektedir.

Ama yarınki sayıya yetişti ya, herkes huzuru kaible yatağında uykusunu uyumaktadır.

Resmi Gazete. Islâh edilmek isteniyorsa, oraya "Hayır!" kelimesini bilen bir eleman getirmek lâzımdır. "Hayır" kelimesini bilen ve lüzumunda: kullanabilen bir eleman... Yoksa Neşriyat ve Müdevvenat Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan bu gazete hiç bir zaman tarihi bir kıymeti olmaktan kurtulanmıyacaktır.

Zaten bu asırda Müdevvenat ismini kullanan bir genel müdürlüğün akla istikbâli getirmesini bekleyecek değiliz ya!..

Fasih İNAL

Panama

Bir bayrak hikâyesi

Ufacık bir Lâtin Amerika devleti olan Panamanın dünyaca tanınan iki özelliği var: Kanalı ve bayrağı. Bilindiği gibi, Panama kanalı Atlantik okyanusuyla Pasifiği birbirine bağlayan, yirmi kilometre uzunluğunda, genişliği ise iki kilometreye bile yaklaşmayan bir yapma BU yoludur. Panama bayrağı ise, anavatanlarından vergi kaçırmak isteyen bütün gemi işletmecilerinin en çok sevip kullandıkları bayraktır. Milyarder yunanlı Onasisten tutunuz, en kodaman amerikan gemicilik devlerine kadar herkes, gemilerini Panama bayrağıyla dolaştırmayı en büyük açıkgözlük sayarlar.

İşte Panamanın bu kadar tanınan **kanalı** ve bayrakları, geride bıraktığıma **hafta i**çinde, az kaldı bu ufak Latin Amerika devleti ile kuzeydeki kudretli komşusu arasında büyük bir **silâhlı çatışma** çıkarıyorlardı. Fakat bereket versin, her iki ülkenin yöneticileri büyük bir ihtiyatla davrandılar ve araya diğer amerikan devletleri girdiler de, panamalı öğrencilerle amerikan askerleri arasında başlayan çatışma yâlnız kanal bölgesi içinde kaldı ve ölülerin sayısı yirmidördü aşmadı. Alınan haberlere bakılırsa, bunların üçü amerikan askeri, geri kalanı da yaşı yirmiyi aşmayan panamalı öğrencilerdir.

Kanalın gerçek sahipleri

Hiç yoktan yere yirmiden fazla **insanın ölümüne** yolaçan **olaylar,** görünüşe göre, bir bayrak anlaşmazlığından doğmuştur. 1962 yılında Başkan Kennedy ile Panama Başkanı Roberto Chiari arasında varılan bir anlaşmaya göre, altmış yıldır amerikan egemenliği altında olan kanal bölgesindeki onbeş yere, amerikan bayrağının yanısıra panama bayrağı da asılacaktı. Fakat bu anlaşma kanal bölgesinde yaşayan amerikalılar arasında büyük bir hoştnutsuzluk yaratmıştır. Çünkü bunlar panamalılara bayrak konusunda verilen tavizi yenilerinin izlemesinden korkuyorlardı.

Abdünnâsır
Arap saçı

Aslına bakılırsa, amerikaların bu korkusunu yersiz bulmak mümkün değildir. Panama ile Amerikan hükümeti arasında 1903 yılında imzalanan bir anlaşmaya göre, kanal kenarında uzanan bölge Amerikanın otoritesi altına bırakılmıştır. Amerika Birleştik Devletleri bu bölgeyi devamlı olarak işgal edecek, kullanacak ve denetleyecektir. Buna karşılık, Panamaya, yılda 250 bin dolar kira ödenecektir. Bugünkü ölçülerle gülünç görünen bu yıllık kira 1936 yılında 430 bin, 1955 Ocağında da 1 milyon 930 bin dolara çıkarılmıştır. Fakat hergün biraz daha kuvvetlenen Panama milliyetçiliği, son yıllarda, kanalın kirasıyla değil, kanal bölgesinin egemenliğiyle ilgilenmeye başlamıştır. Panama milliyetçilerine göre, bundan altmış yıl önce Birleşik Amerikaya verilen kanal bölgesi yeniden Panama egemenliği alfana konulmalıdır. Tabii bunun için de, herşeyden önce, buradaki amerikan askerlerinin çekilmesi ve kanal bölgesinin güvenliğini koruma görevinin panamalılara verilmesi gerekir.

Amerikan hükümeti, milliyetçilerin bu aşın isteklerini önlemek amacıyla, daha Eisenhwver yönetimi sırasında Panama hükümetine bazı tavizler vermeye başlamıştı. Bu arada, 1960 yılında. Panamanın kanal bölgesindeki egemenliğini, görünüşte de olsa tanımış, fakat askerlerini çekmeye ve kanal idaresini panamalılara devretmeye yanaşmamıştır. 1962 yılında da Kennedy, kanal bölgesindeki onbeş yere amerikan bayrağıyla birlikte panama bayrağının da çekilmesini kabul etmiştir. Geride bıraktığımız hafta içinde çıkan olayların görünüşteki sebebi, amerikan öğrencilerinin kanal bölgesi içinde Balboa okuluna panama bayrağını çekmeyişleridir. Buna kızan panamalı öğrenciler okula saldırarak amerikan bayrağını yırtmışlar ve yeri ne panama bayrağı çekmişlerdir. Bu arada bazı panamalı öğrenciler amerikalılara tabanca ateşi açmış, bunun üzerine amerikan askerleri otomatik silahlarla karşılık vermişlerdir. Olaylar sırasında yirmibir panamalı öğrenci, üç de amerikan askeri ölmüştür.

Amerikan askerlerinin öğrenciler üzerine otomatik silahlarla ateş açmaları panamalılar arasında büyük bir kızgınlık yaratmış, Panama hükümeti derhal Birleşik Devletlerle siyas

münasebetlerini kestiği Washington'u Amerikan Devletler Teşkilâtına ve Birleşmiş Milletlere şikâyet etmiştir. Şu satırların yazıldığı sırada Amerika Devletler Teşkilâtı meseleye el koymuş ve iki devlet arasındaki gerginliğin giderilmesi çarelerini aramaya başlamış bulunuyordu. Fakat bulunacak geçici çözüm yolu ne olursa olsun, Panama kendi kanalına sahip olamadıkça, bu gibi çatışmaların sonu alınamıyacaktır.

Orta Doğu

Taçlılar ve taçsızlar

Haftanın başında Kahirede, Nil kıyısındaki Hilton oteli ve onun hemen bitişiğindeki Arap Birliği merkezi şimdiye kadar görülmemiş bir. topluluğun buluşma yeri oldu. Orta Doğuda ne kadar taçlı ve taçsız lider varsa, aralarındaki bütün geçimsizlikleri, bir tarafa bırakmış bir araya toplanmışlardı. Salonların birinde Mısır başkanı Nasır, uzun bir süredir kanlı bıçaklı olduğu Ürdün Kralı Hüseyin ve Suudi/Arabistan Kralı Suud ile el sıkışıyor, diğerinde Pas Kralı Hasan, daha bundan üç ay kadar önce savaşa tutuştuğu Cezayirin lideri Bin Bella, ile konuşuyor, Irak Devlet Başkanı Abdüsselâm Arif Irakın her an yutmaya hazırlandığı ulak Kuveyt devletisin Şeyhi ile iftar sofrasında yanyana oturuyordu. Aralarındaki görüşler ve çıkarlar bu kadar birbirinden ayrıldığı halde, bu arap liderlerini bir araya getiren şey, ortak düşmanları İsraildi. Söylenenlere bakılırsa, arap dünyasının kodamanları, İsrailin Şeria nehri suları üzerindeki projelerini görüşmek ve bu suların İsrail tarafından kullanılmasını önleyecek bir ,çare bulmak için Kahirede buluşmuşlardır.

Bilindiği gibi, İsrail ve Ürdün topraklarından akarak Ölü:Denize dökülen Şeria nehri, Suriye ile İsrail arasındaki Taberiye gölünden çıkar, uzun bir süredir İsrail, kurak topraklarını sulamak ve Negef çölünü işletmeye açabilmek için bu gölün sularını açacağı kanallara pompalamak niyetindedir. Bu takdirde Şeria nehrinin sularının azalacağını ve Ürdünün susuz kalacağını bilen Arap devletleri bu projeye şiddetle karşı durmaktadırlar. İsrailde Ben Gurion işbaşındayken,. ne zaman Taberiye gölünde çalışan israilli işçilere Suriyeden ateş açılsa, ateşe ateşle karşılık verirdi. Fakat yermi alan Eskol daha az şiddet taraftaru, olduğu için geçen yaz meseleri. Birleşmiş Milletlere götürmüş ve Güvenlik Konseyi, Sovyetler Birliği, dışında, oybirliği ile Suriyeyi takbih etmiştir. Güvenlik Konseyinin bu takbihini kendisi için moral bir başarı Ve göl suları üzerindeki emelleri için de hukukî bir destek olarak karşılayan İsrail, önümüzdeki yaz projelerini yürürlüğe koymak istemektedir.

İbni Suûd
Kaynayan kazan

Bitmeyen yâlel

Şimdi araplar, İsrailin bu projeleri yürürlüğe' koymasına engel olmak için ne yapabileceklerdir? Geçen ayın başında Kahirede toplanan, arap devlet leri kurmay başkanları, İsraile karşı bir askeri hareket imkânlarını gözden geçirmişler, fakat böyle birşeyin düşünülemiyeceği sonucuna varmışlardır. Mısır basınına göre bunun sebebi arap ordularının yetersizliği değil, Batılı, devletlerin tutumudur. Al Ahramın yazdığına bakılırsa, Mısır ordusu, düşmanı kendi yurdunda canevinden vuracak kadar kuvetlidir ama, Batılı devletler araya girip İsrailin tarafını tutacaklardır. Mısır basınında söylenenler ne olursa olsun, arapların bugün İsrail karşısında bir askerî başarı kazanmak şansı çok azdır ve bunu bütün arap devletleri gayet iyi bilmektedirler.

Askeri bir hareket düşünülemeyeceğine göre, eğer İsrail Taberiye gölünün sularını pompalamak fikrinde ısrar ederse, araplara **bu konuda yapacak fazla** birşey kalmıyor. Bütün yapabilecekleri, ihtişamlı bir bildiri üs, İsraili bir kere daha suçlamaktan öteye gidemiyecektir.

Romancılar

Geçmiş zaman olur ki..

1919 yılının Haziran ayıydı. Takvimler, ayın altına gününü gösteriyordu. Sultanahmet meydanında, iğne atılsa yere düşmiyecek şekilde bir kalabalık vardı. Batılı devletlerin türklere karşı tutum ve davranışları, anayurdun paylaşılmaya kalkılması ve Wilson Prensiplerinin türklerin egemenliğini ortadan kaldırmayı hedef tutan 12. maddesi protesto edilecekti. Herkes heyecanlıydı, coşkundu. Bu heyecanı ve coşkunluğu, genç bir kadının konuşması büsbütün alevlendirmişti. Kürsüye çıkan otuzbeş yaşlarında genç ve gür sesli bir kadın, yüreğinden kopup gelen bir inanç ve heyecanla konuşuyor, heyecanı, kendisini dinleyen onbinlere de geçiyordu. Dinliyenlerden çoğa konuşmanın verdiği coşkunlukla ağlıyordu. Genç kadın, insanlık ve adalet esaslarına sadık kalınacağını, hangi şart altında olursa olsun, hiç bir kuvvete boyun eğilmiyeceğini söylüyor, kalabalığı and içmeye çağırıyordu. Kalabalık) uğultu halinde "And içiyoruz!" diye bağırıyordu.

1919 yılının 6 Haziran günü Sultanahmet meydanında yapılan mitingde konuşan otuzbeş yaşlarındaki genç, gür sesli, inançlı, heyecanlı, binlerce kişilik kalabalığı heyecana,, gözyaşına boğan kadın, Halide Edipti.

10 Ocak 1964 tarihini taşıyan gazetelerin birinci sayfasında "Acı bir kayın" başlığı altında, öldüğü bildirilen Halide Edip Adıvar, işte bu Halide Edipti. Kırkbeş yıl önceki mitingin ateşli hatibi, İstiklâl Savaşma doğrudan doğruya katılan, cephelerde çalışan, türk romanında önemli bir yer alan, siyasi hayatımızda rol oynayan, eğitim alanında yıllarca çalışan ve binlerce öğrenci yetiştiren Halide Edip, 80 yaşında ölmüştü.

Gazetelerimiz, dış ve iç olayların yoğun olduğu bugünlerde Halide Edibin ölümü haberine yeterince ve değerince yer vermediler. Halide Edip, tedavi edilmekte olduğu Cerrahpaşa Hastahanesinde, 9 Ocak 1964 Perşembe günü sabaha karşı saat 4'de ölmüştü. Profesör Dr. Kâzım İsmail Gürkan, bu ünlü romancının ölüm sebebini gazetecilere şu demeçle açıkladı:

"Başta romatizma olmak üzere bazı organlarda ihtiyarlık hastalığı görülmeğe başlamıştı. Bir hafta önce de böbreklerinde bir yetersizlik başladı, İki gün süren yarı-koma tablosu içinde bu sabah • 9 Ocak 1964 • saat 4 de vefat etti."

Ünlü romancının cenazesi 10 Ocak 1964 Cuma günü Beyazıt Camiinde kılınan öğle namazından sonra eller üzerinde İstanbul üniversitesi merkez binası önüne getirildi, burada yapılan bir törenden sonra Merkezefendi Mezarlığında, eşi Dr. Adnan Adıvarın yanına gömüldü. Cenazeyi, büyük bir kalabalık takip etti.

80 yıllık ömrün hikâyesi

1884 yılında İstanbulda doğan Halide Edip Adıvarın seksen yıllık ömrü çok dalgalı, savaşlı geçti.

Halide Edip, İstanbulda Amerikan Kız Kolejini bitirdikten sonra (1901) **Rıza** Terfikten felsefe ve sosyoloji, 3alih Zekiden de matematik dersleri aldı. Sonra da, bocası Salih Zeki ile evlendi, İstanbul Kız Öğretmen Okulunda, Kız Lisesinde öğretmenlik, Vakıflar Okullarında hem öğretmenlik, hem müfettişlik görevinde bulundu. Bu görevleri 1917 yılına kadar sürdü. 1918-19 yılları arasında İstanbul Darülfünununda -bugünkü Üniversite- Batı Edebiyatı okuttu. Bu arada hocası ve ilk kocası Salih Zekiden ayrıldı. **1917** yılında Dr. Abdülhak Adnanla - Adnan Adıvar - evlendi.

1919'da Mustafa Kemal Samsuna çıkmış, Kurtuluş Savaşı hazırlıkları ile uğraşmaya başlamıştı. Halide Edip de türkün bağımsızlığını, egemenliğini isteyen, ateşli bir türk kadınıydı. 1919 yılında kocası Dr. Abdülhak Adnanla birlikte Anadoluya kaçtı ve ulusal savaşa katıldı. O yıllarda, İstanbul Hükümetince, Mustafa Kemal ile birlikte idama hüküm giyen ilk altı yurtseverden biri de Halide Ediptir. Halide Edip, Kurtuluş Savaşı yıllarında doğrudan doğruya cephelerde çalıştı. Önce onbaşı oldu, sonra rütbesi başçavuşluğa kadar yükseldi.

Cumhuriyetin ilânından sonra, siyasi görüş ayrılıktan başladı. Mustafa Kemalin tutumuna karşı olanlar arasında Halide Ediple kocası Dr. Abdülhak Adnan da vardı. Aslına bakılırsa, Mustafa Kemalle bu görüş ayrılığını **daha 1919** yıllarına kadar uzatmak bile mümkündür. 10 Ağustos 1919 da Halide Edibin "Mustafa Kemal Paşa Hazretleri"ne yazdığı mektup, bu konuda ilgi çekicidir.

Halide Edip de, İstanbuldaki birçok "iyiniyetli yurtsever aydın" gibi, **1919** yıllarının ağır şartları içinde tek kurtuluş umudunu Amerikan mandasına girmekte buluyordu. Bu düşüncelerini. "Mustafa Kemal Paşa Hazretleri"ne bir mektupla madde madde yazdı ve açıkladı. Amerikan mandasını istememizin "sakıncasız olmadığını, onurumuzdan epeyce vazgeçmek zorunda kalacağımızı" da mektubunda belirtiyordu ama, "bugünkü olup bittilerin kalkması ve ivedilikle dâvamızı dünyaya karşı savunabilmemiz için güçlü bir devletin yardımını istememiz gerekeceğini" de ileri sürüyor ve bu devletin ancak Amerika olabileceğini Mustafa Kemale bildiriyordu. Halide Edibe göre, 15-20 yıllık bir Amerikan mandası Türkiyeyi gerçek kurtuluşa ve bağımsızlığa kavuşturabilecekti.

Halide Edip Adıvar
Maziden sesler

Mustafa Kemal, Amerikan mandasından yana olan, kendi deyimiyle, "iyiniyetli İstanbullu aydınlar"m bu direnmelerini, telkinlerini, "onurumuzdan epeyce vazgeçmek" tekliflerini birer birer sildi, türk ulusunun ancak kendi gücüyle ve onurundan zerrece fedakârlık etmeksizin gerçek bağımsızlığına kavuşabileceğini, türk ulusunun bu güçte ve yetenekle olduğunu hem "iyiniyetli İstanbullu aydınlar"a, hem dünyaya gösterdi. Kurtuluş Savaşı sırasında ana amaçta birleşilmiş olduğu için, Halide Edip bütün savaş boyunca takdirle anılacak hizmetler görmüştür.

Cumhuriyetin ilânından sonra ortaya çıkan çeşitli siyasi görüş ayrılıkları sonucunda, Halide Edibin kocası Dr.

Abdülhak Adnan yurdu terketti. Halide Edibin Türkiyeden ayrılışı 1926 yılına rastlamaktadır. Önce Fransaya gitti, sonra İngiltereye geçti. 1928'de Amerikaya çağırıldı, orada Orta-Doğu hakkında Konferanslar verdi. Bir yıl kadar Colombia Üniversitesinde misafir profesör olarak çalıştı. 1935 yılında Hindistana geçerek Peşaver, Lahut. Haydarabad, Benares üniversitelerinde konferanslar verdi. Delhideki Müslüman Üniversitesinde misafir profesör olarak bulundu. Yurda, ancak Atatürkün ölümünden sonra, 1939 yılında döndü. Yanında eşi de vardı. 1940 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde İngiliz Edebiyatı Profesörü oldu. 1950 de D.P. listesinden bağımsız milletvekili seçilerek Mecliste

çalıştı. Bu, Halide Edip için yeniden siyasi hayata dönüş dernek de oluyordu.

1952 yılında Meclise verilen bir kanun teklifi, 1945 de türkçeleştirilen Anayasanın "Teşkilât-ı Esasiye" diline, eski dile çevrilmesi amacını güdüyordu. Bu kanun teklifine imza koyanların ve teklifi yapanların başında Fuat, Köprülü ile Halide Edip Adıvar da bulunuyordu! 1954 de milletvekilliğinden ayrılan Halide Edip, ölümüne kadar geçen on yıl içinde sessiz bir hayat yaşadı, anılarını yazdı. 1955 de kocası Adnan Adıvarın ölümü, kendisini çok sarstı.

Halide Edip ölüm döşeğinde

Kendi gitti ismi kaldı yadigâr

Edebiyatçı Halide Edip

Halide Edibin en önemli yanı, edebiyatçı yanıdır. O, Türk Edebiyatının sayılı romancılarından biridir. Yazı yazmaya 1908 yılında, Halide Salih imzasıyla başladı. Vakit, Akşam, Tanın gibi gazetelerde, Şehbal gibi dergilerde edebi konular üzerinde makaleleri çıktı. Halide Edip, ilk eserlerinde Doğu kadınının his ve hayâl âlemini, heyecan ve ihtiras unsurları ağır basan bir hava içinde işledi. Bu arada Batılı anlayışı, Batılı toplum görüşünü, fikir hareketlerini eserlerinde birleştirmeye çalıştı. İlk eserlerinden sonra hızlı bir gelişme gösteren Halide Edip, kendisini büyük üne kavuşturan romanlar yazmaya koyuldu. Halide Edibin romanlarındaki erkek tiplerinin bir kısmı, bir kadının erkekte görmek istediği üstün nitelikleri taşır. Güzeldirler yakışıklıdırlar, uzun boylu, güçlü, zorluklar karşısında yılmayan, sağlam iradeli kişilerdir. Bu tipler, yalnız yazarın yarattığı kadınlar karşısında yumuşarlar, incelik gösterirler.

Halide Edibin en önemli tipleri Handan, Mev'ut Hüküm, Kalp Ağrısı, Sihekli Bakkal romanlarındaki Handan, Sârâ , Zeyno ve Râbia gibi kuvvetli kalın tipleridir.

Kurtuluş Savaşına doğrudan doğruya katılmış, o yılların büyük acısını içinden görmüş ve yaşamış olan Halide Edip, bu konulan işleyen hikâye ve romanlar da vermiştir. "Dağa Çıkan Kurt" adını taşıyan kitabı ile, "Ateşten Gömlek", "Vurun Kahbeye" adlı romanları, konularını Kurtuluş Savaşından alan eserlerdir.

Halide Edibin dili epeyce pürüzlü, kılçıklı bir dildir. Gramer ve sentaks yanlışlıklarına da rastlanır. Özellikle ilk eserlerinde bu çok görülür. Bunu, yazarın bir özelliği olarak görenler ve değerlendirenler de vardır. Son yıllarda verdiği eserlerde, bir insanlık sevgisinin ağır bastığı görülmektedir. Ayrıca bir, çağ romanı yazma eğilimi içindedir.

Halide Edip, Halit Ziya ile başlıyan romantizm Terine, türk romanında gerçekçi akımı yerleştiren öncülerdendir. Halide Edip, XX. yüzyıl Türk Edebiyatı içinde, romancı olarak, önemli bir yer alan, romancılığımıza kendi açısından yeni bir yön ve biçim kazandıran bir sanatçı, ayni zamanda gerek romancılığı, gerekse türk siyasi ve fikri hayatındaki yeriyle her zaman üzerinde durulacak, incelenecek, anılacak ve tartışılacak bir kişidir.

Eserleri

Halide Edibin 1908'den bu yana yayınladığı eserler çok ve çeşitlidir. Birçok eserleri yabancı dillere çevrilmiş, bir kısım eserlerini kendisi önce ingilizce yazmıştır. Bazı eserleri de filme alınmıştır. 1908-12 yıllan arasında Seviye Talip, Handan. Mev'ut Hüküm, Son Eseri; 1932-28 arasında Dağa Çıkan Kurt, Ateşten Gömlek, Vurun Katibeye, Kalp Ağrısı, Zeyno'nun Oğlu; 1923-44 arasında, Sinekli Bakkal, Yolpalas Cinayeti, Tatarcık, İngiliz Edebiyatı Tarihi, 1946 da Sonsuz Panayır, 1954 de Döner Ayna, 1958 da Akile Hanım Sokağı, 1960 da Türkün Ateşle İmtihanı adlı eserleri yayınlandı. Bu eserlerinden birçoğu, almanca, rusça, sırpça, arapça, ve orducaya çevrilmiştir. Sinekli Bakkalı önce ingilizce yazmış, sonra türkçeye kendisi çevirmiştir. Bu roman 1948 da verilen C.H.P. nin İlk Roman Armağanında birincilik almış ve romancılığımızda baskı rekoru kırmıştır. 1949 da 22. defa basılmıştır.

YAYINLAR

Kitaplar

AMERİKAN EDEBİYATI HİKAYELER ANTOLOJİSİ
Hazırlayan Naciye Öncül, Yeni Desen Matbaası Ankara 1963, 410 sayfa 10 lira.

ZAFER ABİDESİ
Erich Maria Remarque'nın romanı, çeviren Zeria Kara, deniz, ikinci baskı, Okan Yayınevi, 411 sayfa 1250 kuruş.

KATIP MEKTUP
ton Luca Caragiale'nın oyunu, çeviren Selâhattin Hilav, İzlem Yayınları 12, 101 sayfa 300 kuruş.

PROFUMO SKANDALI
İngiltereyi birbirine katan skandalin hikâyesi, derleyen Kemal Savcı, Rüzgârlı Matbaa, Ankara 1964, 103 sayfa 300 kuruş.

BANKA, BANKA MUAMELELERİ, BANKA MUHASEBESİ

Hazırlayan: Mübin Dikel
(Ankara, İstiklâl Matbaası 1964, 357 sayfa 25 lira)

"Banka, Banka Muameleleri, Banka Muhasebesi" adlı kitabı hazırlayan Mübiri Dikel, Etibankın Ankara Şubesi Müdürü, aynı zamanda Ankara İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisinde de öğertim görevlisidir. Kitabını "bankacı meslektaşlarıma, bankacılık mesleğine yeni gireceklere, bankacılık sanasma eleman yetiştiren yüksek tahsil Müesseseleri talebalerine ve ticaret Jileleri talebelerinden bankacılık mesleğini seçeceklere ve sair alâkalılara faydalı olmayı gaye edindim" diye tanıtan Mübin Dikel, önsözde şu bilgiyi de veriyor :

"Bugün Türkiyede faaliyet halinde bulunan 52 bankada 33 bin kişi çalışmaktadır. Memleketimizde çalışma süresi en çok 30 yıldır. Meslekte sebat etmeyen kimselerin ayrılmaları, ' kadın memurların evlenme Ve sair sosyal sebeplerle daha erken iş hayatından çekilmeleri gibi haller göz önüne alınırsa, bu sürenin ortalama 15-20 yıl olarak kabul edilmesi icap eder. Bu takribi hesaba göre her yıl bankalardan 2200 kişi ayrılmakta, ve yeni 2200 kişi bankacılık mesleğine girmektedir."

Bir öğretim görevlisi olarak Mübin Dikel, konuyu ustaca ele almış. Aslında, banka ve banka işlemleriyle uzak tan yakından ilgili herkesin ilgisini cekebilecek olan kitabında verilen belli başlı bilgiler şunlardır.: ünce kısa bir türk bankacılık tarihi, sonra faaliyet halindeki bankalar, bunların şubeleri bankalarda çalışan personel miktarı, bankalardaki mevduat, hesap sayısı; bankacılık alanına yatırılan sermaye, bankalar kanununun ana hatları, bankaların tasnifi, para kaynakları..

34 sayfalık bu bölümden sonra kitapta banka muhasebesi, banka servislerinin çalışma şekilleri, piâsman muameleleri, nakit krediler, kefalet ve teminat kredileri, hizmet muameleleri, kiralık kasalar, ithalat şekilleri ayrı bölümlerde anlatılmaktadır.

SİYASET ÇARKI

J.P. Sartre'den çeviren Güzin Sayar.
(Ataç Kitabevi yayınları 49. İstanbul, Ayaydın Basımevi 1963. isteme adresi: Ankara Cad. 45 — İstanbul, 125 sayfa 300 kuruş)

Jean Paul Sartre günümüzün en ünlü düşünürlerinden biridir. Yazı türlerinin hemen hepsini denemiştir. Hikâyeden romana, araştırmadan oyuna ve senaryoya kadar her yazı türünde başarılı eserler veren Sartre'nin bugüne kadar dilimize kazandırılmış hayli kitabı vardır. Siyaset Çarkı" bunların en ilginçlerinden biridir.

"Siyaset Çarkı" bir seneryo gibi kaleme alınmıştır. Değişik bir yazılış şekli yar.- Kitapta anlatılan kısaca şudur: Petrol çıkan bir Güney Amerika memleketi. Sık sık darbeler ve ihtilaller oluyor. Diktatörler sık sık değişiyor. Memleketin üstünde dış etkiler var. Komşu bir büyük devlet petrolün millileştirilmesine karşı, ihtilâlci bir işçi ekibi idareyi ele alıyor. Amaçları petrolü millileştirmek, memleketi dış baskılardan kurtarmak. Ne varki bu grupun lideri olan ve devletin, başına geçen Jean kısa bir süre sonra tek başına diktatör olmak yolunu tutuyor, petrol devletleştirilemiyor, toprak reformu ise, kanlı bir şekilde, köylülere rağmen yapılıyor. Jean'ın arkadaştan, ilk ihtilâli beraber yapanlar, Jean'ı deviriyorlar. Halk mahkemesi kuruluyor ve Jean, yeni ihtilâlin lideri tarafından yargılanıyor.

Sartre, bir psikolog olarak bir tek olayı, Jean'ın diktatörlüğe gidişini beş-alti kişinin ağzından ve birbirinin tam zıddı görüş açılarından anlatmaktadır. Netice Jean kurşuna diziliyor. Verine gelen, daha iktidar sorumluluğunu yüklendiği ilk günde, Jean'ı yargılayan bir insan olmasına rağmen, olayların sevkiyle diktatörlüğe itiliyor ve selefinin yaptıklarım ayniyle tekrarlamaya başlıyor.

"Siyaset Çarkı", özeti kolay çıkarılamayacak bir eserdir. İnsan ancak tamamını okuduğu zaman kitap ve yazarı hakkında tam bir fikir sahibi olabilir. Üstelik, günümüz Türkiyesine ve olaylarına bakış açısından da bu kitabın okunmasında sonsuz faydalar vardır.

İlhami SOYSAL

Dergiler :

HİSAR

Aylık fikir ve sanat dergisi

Yedi yıl önce, 75 sayı çıktıktan sonra Hisar dergisi birden kayıplara, karıştığında şöyle yazmışım: "Hisar gibi dergiler yayınlarına normal olarak devam ederlerken insan bunları devamlı okusa da yaygaracı ve şımarık olmadıkları için pek umursamıyor. Her ay başı çıkıyor alıyorsunuz, okuyorsunuz ve kaldırıp kolleksiyonunuza koyuyorsunuz Bir eksiklik veya fazlalık hissetmiş olmuyor gibisiniz. Ama vakta ki, bu alttan alta, yavaştan yavaşa tiryakisi olduğunuz dergi bir ay çıkmasın, araya bir aksaklık girsin, işte o zaman anlıyorsunuz böyle bir derginin olmayışının hayatınızda yarattığı büyük boşluğu. Hem de isterse bu dergi sizin inandıklarınızın tam tersini savunsun, gene de arıyorsunuz onu. Normal çıkıp dururken göremediğiniz değerleri daha iyi anlıyorsunuz. Değeri hakkında daha iyi bir hükme varyorsunuz." İşte bu dergi, aradan yedi yıl geçtikten sonra, eski havası ile yeniden yayın hayatına girdi. Tıpkı eskisi gibi. sakin, ağırbaşlı ve ciddi. Dergide Dranasın, Feyzi Halıcının, Selahattin Batunun, Ediboğlunun, Ozansoyun, İlhan Geçerin, üstünde durulmaya değer şiirleri var. Ancak bu kadro içinde eski Hisarcılardan Fehmi Özçelikin adını görmemek insanı yadırgatıyor. Hisara uzun ömürler dilerim. İ.S.

Tüli'den haberler

Merhum General Halis Bıyıktayın oğlu, Devlet Personel Dairesi raportörlerinden Yavuz Bıyıktay ile, Sanayi Bakanlığı Teftiş Heyeti Reisi Naci Gürolun kızı Meral Gürolun nikah ve düğünleri, geçen haftanın sonunda, Cumartesi gecesi Bulvar Palasta, çok seçkin ve samimî bir davetli kitlesi huzurunda yapıldı.

Düğün hakikaten çok güzel oldu. Gelin, zaten epeyce uzun olan boyunu daha çok belli eden çok zengin bir duvakla süslü, uzun kollu dantel b;r gelinlik giymiş, eline aldığı çiçek buketinden sarkan gelin teli ile - son zamanlarda âdet alan telsiz gelin olma usûlüne uymamıştı - tam manasıyla ananeye sâdık bir gelindi. Damat da smokinlerle büsbütün yakışıklı olmuştu. Yalnız, epeyce heyecanlı olduğu gözlerden kaçmıyordu.

Bulvar Palastaki düğün

Tatlı günler

Bayan Bıyıktay çok hatırşinas bir evsahibesi ve mesut bir kâyınvâldeydi. Bay ve Bayan Gürol ise, saadetleri yanında, çocuklarından ayrılmanın hüznü içindeydiler.

Tarafların şahitliğini Şefik İnan ile, emekli General Hakkı Akoğuz yaptılar. Mevhibe İnönü, kızı ve damadı ile birlikte gelmişti. Özden Tokerin siklamen rengi kadife, sırtı açık elbisesi çok güzeldi ve siyah saçlarına çok yakışmıştı. Şefik İnan ve eşi Handan İnan da aynı masadaydılar. Yanlarındaki masada Sevim San, koyu mavi, sırtı açık. omuzları yakaya doğru girik bir elbise ile her zamanki gibi neşeliydi, etrafta hemen herkesi tanıyordu. En sonda bir masada Operatör General Recai Ergüder, eşi Beyhan Ergüder ve -yılbaşında seçilen "Ankaranın zarif 10 hanımı" listesine girmiş olan- kızları Zeynep Ergüder vardı Saçlarının rengini epeyce açmış olan Zeynep Ergüder, ruby sariden yapılma elbisesiyle gecenin en şık misafirlerinden biriydi. Baba-kız, twist dahil, hiç bir dansı kaçırmıyorlardı. Masalarında Dr. Turgut Aktürk de vardı. Ama Aktürk, mûtadı hilâfına, o gece pek neşeli değildi.

Çok genç ve başarılı terzilerimizden, yüksek Mürakabenin kır saçlı genci Mühendis Kerim Berkinin kızı Leylâ Berki beyaz, çok sade ve zarif b;r elbise giymişti. Annesi Nermin Berki de siyah ipek jarse, sade. fakat çok sanatlı elbisesiyle nazarı dikkati çekiyordu.. CHP. nin hârika çocuğu Suphi Barkamı, eşi ile her an pistte görmek mümkündü. Y.T.P. Hatay senatörü Şekip İnal da kırmızı tuvaletli, siyah saçlı genç eşi ile sık sık dansediyordu. Dr. Paruğ Erdilek ve eşi Sevinç Erdilek de misafirder arasındaydılar. Eski hariciyecilerden Sadi. Karsel ve siyah dantel bir elbise giymiş olan halâ güzel eşi Bedriye Karsel, çok hareketli oğullan Demir Karselle gelmişlerdi. Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki.. ve Teknik Öğretim Müsteşarı Nihat , Saydam ve koyu renk bir brokar elbise giymiş eşi en ön masalardan birindeydiler. Bir ara, İstanbul Valisi Niyazi Akı geldi.

Gecenin en göz alıcı ve neşeli insanı da muhakkak ki damadın kızkardeşi Aynur Güroldu. Tuhaf bîr tesadüf, gelinin ailesiyle aynı soyadını taşıyan Aynur Gürol, kardeşinin düğününde bulunmak üzere, bir süredir kocası ve çocukları ile kalmakta oldukları Almanyadan gelmişti. Uzun, brokar bir trapez elbise giymiş, olan Aynur Gürol, bütün gece, misafirlerine hoş vakit geçirtmek için elinden geleni yaptı, gecenin sonunda oynanan milli oyunların hemen hepsine iştirak etti.

Bu düğün için İstanbuldan gelen davetliler de eksik değildi Prof. Feyzi Feyzioğlu ve eşi Hayat Feyzioğlu' Kâzım Karaberikin kızı bunlar arasındaydı. Sarı lame, omuzlarından inen parçalarla pek zarif olan bu genç hanım pek beğenildi. Sonra, İstanbullu Dr. Kemal Narin ve eşi, Kenan Kutucuoğlu ve -eski tayyarecilerden- eşi Eribe Kutucuoğlu, Muzaffer Feyzioğlu ve eşi, Adnan Apak ve eşi, Sanayi Bakanlığı başmüfettişi İslam Evirgen de kızı ile birlikte gelmişlerdi. Baba-kız bol bol dansediyorlardı.

İstanbul Şehir Tiyatrosunun genç ve sevimli artisti Ayşegül Devrim ile Hiltonun başveznedarı Adem Çavdar geçen hafta salı günü Hiltonun roof'un-

da nişanlandılar. Davetlilerin çoğunluğunu sanat çevrelerinden gelenler, Hiltonun ileri gelenleri teşkil ediyordu. çok içki içildi, çok eğlenildi. Davetliler, nişanlı çifti de aralarına alıp çiftetelli ve kasap oyunları oynıyarak töreni sona erdirdiler.

Şeker Sigortanın Ankara mümessili Lütfi Gökırmakın nihayet bir kızı oldu. Nihayet diyoruz, çünkü Gökırmakın yakın arkadaşlarından Kâmil Kiper, Gökırmakın uzun zamandır akşama sabaha müjde bekliyen arkadaş ve dostlarına, "Lütfinin bir oğlu oldu"diye, "daha yılbaşından evvel telefonda azizlik etmiş; Tabii, bunun üzerine tebrik ve tekziplerin arkası gelmemiş! Şimdi artık, çocuk sahiden doğunca, mesut baba haberi kime verse, ardından "Bu sefer sahi... Kızımı gözümle gördüm" dîye teminat vermek zoranda kalıyor.

Geçen hâftanın en ilginç sanat olayı, Devlet Konser Salonundaki Fournier'nin konserleri oldu. Bunu cumartesi günkü Üniversite Konseri takip etti. İlk gece, beyaz bir manto giymiş olan Fransız Büyük Elçisinin eşi göz alıyordu. Yeni yılda Ankaranın 10 zarif kadınından biri olan Suzan Dorsay da; oradaydı ve hakikaten pek güzel ve zarifti. Astragan, bir,manto giymişti. Beyaz kürk yakalı kırmızı man-, tosu ile gelmiş olan Sabahat, Tekebaş pek hoştu. Eşi ile birlikteydi. Şerafettin Berksoy.ve eşimde oradaydılar. İzmirli Faazilet Ayaydın kocası İstanbulda olduğu için - genç Mülkiyeli oğlu ile beraber gelmişti. Eski İçişleri Bakam 11yas Seçkin de eşi ile beraberdi. İzmirden gelip Başkente yerleşen yüksek mühendis Dr. Dündar Arf ve eşi de dostları Düzgörenlerle gelmişlerdi. Sonraki resitale gelenlerin büyük çoğunluğunu gençler teşkil ediyordu. Son senelerde yüksek tahsil gençliğinin Klâsik Batı Müziğini anlıyarak izlemesi cidden memnuniyet verici. Her iki konserde de Kasım Gülek hâzır ve nazırdı. Bol bol hatır soruyor ve el sıkıyordu.

Geçen hafta cumartesi günü Opera - nın galası vardı gene. Yeni bir esari sahneye koyarken "La Serva Padrona"yı da beraber gösteriyorlar. Gala hanımlar yönünden alınırsa, çok güzeldi. Fakat müteaddit kereler yazdığımız gibi. erkekler âdeta- inat eder gibi smokin giyiniyorlar. Giyen birkaç kişi de, ortada damat gibi kalıyor. Umumiyetle erkekler ihmalkâr giyinişleri ile göze batıyorlardı. Tabiî bazıları, doğuştan şık ve, eski bir tâbirle, tirendaz oluyorlar.

O gece gelenler arasında Emin Yargucu ve eşi, yüksek mimar Turgut Gökberk ve eşi Muhterem Gökberk ile kızları, yüksek mühendis Erol Yaltkaya - Yaltkaya bu son tasvir ettiğimiz tiplere dahildir - ve zarif eşi Hümeyra Yaltkaya vardı. Hümeyra Yaltkaya siyah kadife elbisesiyle pek zarif ve hoştu. İller Bankası yüksek mühendislerinden. Azmi Erkaslan ile eşi Sevim Erkaslan bu galayı da kaçırmamışlardı.

Ağız Tadıyla

FIRINDA TON BALIĞI

8 kişi için lüzumlu malzeme :

600 gr. milföy hamuru

2 büyük veya 4 küçük kutu zeytinyağlı ton balığı.

2 bütün yumurta ayrıca bir yumurtalım akı, tuz, kırmızı biber.

Yarım kilo süt.

Bir çorba kaşığı sana, biraz un .

Milföy hamuru yuvarlak veya dört köşe bir tepsiye elle yayılır.

Diğer taraftan ton balıkları bir kaba alınarak çatalla iyice ezilir. Sana yağı bir tencerede eritilerek unla kavrulur, yarım kilo süt üzerine ilâve edilir ve karıştırılarak kalınca bir sos oluncaya kadar kaynatılır. Sos ateşten alınır ılınınca içine iki yumurta kırılır, ton balığı ilâve edilir, tuz bolca kırmızı biber konur son olarak da yumurta akı kar haline getirilerek balığa ilâve edilir, tepsideki hamurun üzerine dökülür ve evvelce ısıtılmış fırında 45 dakika ka dar pişirilir.

ÇUKULATA SUFLESİ

600 gr. süt

100 gr. un

10 yumurta

150 gr. sütsüz çukulata

1 pakist vanilya

300 gr, toz, 5 gr. pudra şekeri.

Bir tencereye 100 gr. un, toz şekeri 5 yumurta sarısı, vanilya konarak yumurta teli iyice karıştırılır! 600 gr. süt ilâve edilerek ateşte durmadan karıştırılarak beş dakika pişirilir. Kaynayınca ateşten alınır, soğumaya bırakılır; Soğuduktan sonra kalan beş-yumurtanın sarısı ilâve edilir. İnce rendeden veya makinadan geçirilmiş çukulata da kreme ilâve edilerek yavaşça karıştırılır. Son olarak on yumurtanın akı gayet sıkı kar haline getirilerek çarpmadan kremanın içine yavaş yavaş konur, yağlanmış ve pudra şekeri sürülmüş güvecin içine dökülerek yemekten yarım saat kadar önce sıcak, fırında pişirilir. Servis yapılırken üzerine hafif pudra şekeri serpilir

VANİLYALI BİSKÜİ

5 yumurta

500 gr.toz şeker

500 gr. un bir paket vanilya.

Beş-bütün yumurta şekerle beraber köpürünceye kadar çırpılır, un ve vanilya ilâve edilerek hiç topak kalmayıncaya kadar karıştırılır. Bir çorba kaşığı ile bu hamur yağlanmış ve unlanmış tepsiye-küçük topaklar. halinde dizilir, bir gece bırakılarak ertesi gün orta hararetteki fırında üstler hafif sarı oluncaya kadar pişirilir.

Semra CONKER

SOSYAL HAYAT

Moda

Küçük elbiseye dönüş

Bluzetek, sveter etek modası devam etmekle beraber bunlar artık kadın için klâsik pratik giyim şekli olmuştur -, önümüzdeki mevsimde, bir süredir gözden kaybolmuş bulunan küçük-elbiseler gene sahneye çıkacak ve şık kadınların gardrobunda büyük bir yer işgal edecektir. Parisin şimdiden bahar kıyafetlerini hazırlayan hazır elbisecileri bu küçük-elbise modasını gerçekleştirmiş bulunmaktadırlar. Yalnız bugünün küçük-elbisesi değişik bir mâna taşımakta ve kadının gardronuna değişik ödevlerle girmektedir. Eskiden bir küçük-elbise sadece bir küçük-elbise idi. Onu ancak sveter-etek giyilen bir yere giymek mümkün olurdu, yoksa yerini abiye elbiseye terkederdi. 1964 yılının küçük-elbisesi ise protokolda çok daha iddialı bir yer almakta ve böylece giyim anlayışına da yenilik getirmektedir.

Meselâ, dümdüz bir siyah küçük-elbise bir iğne veya kolye ile nasıl kışın en şık yerlere gidebiliyorsa, vücuda yakın biçilmiş sade hatlı ve baharın moda, renklerinden veya tweed'den yapılmış bir küçük-elbise'de mevsimde, bir çiçek veya iğne ile, ufak bir teferruat ilâvesiyle, en şık yerlere gidebilecektir. Küçük-elbiselerin bazen küçücük kolları, bazen truvakar, bazen de uzun kolları vardır. Yakaları, çıkartılıp takılzcak şekilde, sonradan ilâve edilmiştir..Böylece bir elbiseyi tek bir yakaya mahkûm etme tehlikesi önlenmiş, ona çeşitli giyim yerleri sağlanmıştır. Fakat, hemen hemen her küçük-elbisenin kanatlı küçük beyaz bir yakası vardır ki bu, küçük-elbiseyi gençleştirmektedir. Ayrıca, yerine göre kullanılmakta, bazen de yerini kareli, renkli bir yakaya veya kolyelere, bir kolye-yakaya terketmektedir.

Chanel tipi küçük-elbiseler

Chanel tipi tayyörler, yâni ince teferruatlı tayyörler bu mevsim yerlerini kısmen Chanel tipi elbiselere bırakacaklardır. Bunlar bolero etkisi veren ve önden Chanel tipi, biyeli ve patlı bir jaboya sahip olan sokak elbiseleridir. Bunlarla aynı zamanda hem büroya, hem de kokteyle gitmek mümkün olacaktır.

Gene, Chanel tipi bazı küçük-elbiselerin, belden aşağıdaki kupları ve kapaklı cepleri birer tayyör etkisi yapmaktadır. Genel olarak mevsimde giyilecek olan küçük-elbiseler belden dikişsiz, vücuda yakın, torba biçiminde olup detaylarla süslüdür. Elbise vücuda pensler veyakuplarla yapıştırılmadan yaklaştırılmıştır.

Yazlık küçük-elbiseler de birçok hazır elbisecilerin vitrininde şimdilik çok sade biçimler, fakat canlı ve çekici renklerle kendilerini göstermişlerdir. Yazlık küçük-elbiselerde - en önemli rolü kumaş oynamakta, kuptan ve teferruattan mümkün mertebe kaçınılmaktadır; Renk renk renk çizgiler çoktur. Bunlar, ilk bakışta ço' az kumaştan çıkmış hissini vermekte, olan elbiselerdir.

Göze çarpan değişiklik, bu kışın kadınlara hakim olan spor giyim merakının yazlık kumaşlarda renkler ve sade, fakat kadın vâri bir biçimle telâfi edilme yoluna gidilmiş olmasdır. Meselâ şifonlardan, çiçekli kumaşlardan yapılmış bazı küçük-elbiselerin kolları büzgülü olarak geçirilmiş, ve belleri de tam göğüs altından, kadınvari bir kupla takılmıştır.

Dernekler

Bir Uzakdoğulu

Bayan Shao-Yu-Tin, kapaklı taslardan çaylarını içmeye çalışan zarif hanımlara baktı, gülümsedi:

"— İşte bu, bizim çin çayımız" dedi.

Hanımlar, açık renkli bu dekoratif çayı büyük bir merakla ve sıcak suyun içinde açılan yaprakları seyrederek içtiler.

Olay, geçen hafta Cuma günü, Çin Büyük Elçiliği binasında geçti. Bir türk dostu olduğu uzun zamandır bilinen Çin Büyük Elçisinin eşi bayan Shao-Yu-Tin o gün, Üniversiteli Kadınlar Derneğinin üyelerini evine davet etmiş ve onlara Milliyetçi Çinin bütün özelliklerini bir bir tanıtmıştı. Çin-mutfağının teferruatlı, ince, zarif yemekleri, çin çayı, köşelerde sergilenen çin elişleri, kostümler ve kumaşlar gerçekten çok deşiğik ve çok çekici idi. Hele çin hayatım ve Milliyetçi Çini gösteren dokümanter film, misafirleri bir hayli büyülemiş ve onları biran için çok u-

Bu yılın moda elbiseleri
Ucuza ve zarife doğru

zaklara götürmeye muvaffak olmuştu. Yalnız davetliler yüzü aştığı için film ellişer kişiye iki seansta gösterildi ve misafirler bir yandan nefis çin yemekleriyle ağırlanırken, bir yandan da film gösterildi. Böylece, meşhur çin misafirperverliğine de güzel bir örnek verilmiş oldu.

Üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara Şubesinin üyeleri o gün Çin Büyük Elçiliğinde iyi bir vakit geçirmekle kalmadılar, bu toplantı. Derneğe, burslar için 1700 lira kâr getirdi. Bayan Shao-Yu-Tin Derneğe yardım olarak hem evini açmış, hem de bütün masrafı üzerine almıştı. Üyeler ise gelir koluna bir giriş ücreti ödediler. Böylece kar, sermayesiz ve yüzde yüz oldu.

" Toplantıyı tertiplemiş olan Ferihan Gürsoy, burslu öğrenciler namına, gerçekten mutlu görünüyordu.

Uyanan bir dernek

Kıbrıstaki feci olaylar, kongresini yaptığı iki yıla yakın bir zamandır derin bir kış uykusuna dalmış görünen bir derneği, Türk Kadınlar Birliğini bu uykudan uyandırmışa benzemektedir. Türk Kadınlar Birliğinin nihayet bir araya gelerek, bu konuda Dünya Kadınlar Birliği Başkanlığına ve Birleşmiş Milletler Kadın Hakları Komisyonuna birer uyarıcı bildiri yol; lamaları türk kadınlarını ve türk aydınlarını gerçekten sevindirmiş ve Birliğin, dirilmesi anlamında bir etki uyandırmıştır. Bildirilere, feci olayları gösteren, tüyler ürpertici resimler de ilâve edilmiştir.

Boşanmalar ve Evlenmeler

Son zamanlarda gazete sütunlarında boşanmanın kolaylaştırılması tezini savunan birçok fikir yazılarına rastlıyoruz. Söz konusu olan daha çok, tek tarafın direnmesi ile sürüncemede kalan boşanma dâvaları ve bunlara bir hal çaresi bulunması yolundaki düşüncelerdir.

Bence, bu yazıları misal . olarak süsleyen duygulu hikâyeler, kaidenin ancak istisnasıdır. Çünkü Türkiyede boşanmanın güç olduğunu söylemek, gerçekten mümkün değildir. Karşılıklı anlaşma halinde eşler, bir celsede ve büyük bir kolaylıkla birbirlerinden ayrılabilmektedirler. Tek taraflı boşanma talepleri ise, hâkimin şahitleri dinlerken edindiği vicdan kanaatine göre, bazen davacının lehinde, bazen de aleyhinde sonuçlanmaktadır.

Evlenmenin, iki tarafın yaptığı bir anlaşma ile meydana geldiğini düşünecek olursak, bu anlaşmanın gene iki tarafın isteği ile bozulması veya bir tarafın suçlu durumda bulunması veya muhtelif sebeplerle müşterek hayatın devam edemiyecek bir hal göstermesi, hâkimin bu konuda kanaat sahibi olması zorunluğu kendiliğinden meydana çıkar. Çünkü biz aile müessesesini yalnızca, bir kadınla bir erkeğin birbirlerinden hoşlanıp birleşmek için başvurdukları bir müessese olarak ele alamayız. Cinsel yakın--k, hoşlanma, muhakkak ki bu birleşmenin kuvvetli bir unsurudur ama, tek amacı değildir. Aşkın, sevginin, sempatinin ve hoşlanmanın süslediği gerçek amaç, neslin devamı ve insanoğlunun, aile dediğimiz küçük insan topluluğu içinde en az gıda kadar muhtaç olduğu sevgiyi ve yakınlığı bulup, mutlu olarak, yararlı olarak, yetişmesini sağlamaktır. Yani kadınla erkek evlenirlerken, aynı samanda büyük bir ödev yüklenmektedirler. Ondan sonra da, sudan sebeplerle, bu ödevden kaçınamazlar. Çünkü insanların hür olma hakları başkalarının hürriyeti ile sınırlanmıştır. Hiçbir insanın zevk için evlenip, zevk için ayrılmaya ve zevk için, bakamıyacağı çocukları dünyaya getirmeye hakkı yoktur.

Gerçi aile müessesesini korumanın en iyi yolu boşanmayı güçleştirmek değil, evlenmeyi, gençleri bu konuda aydınlatarak ve bir takım yanlış geleneksel inançları kaldırarak, bazı kuvvetli esaslara bağlamak, evlenmeyi bu anlamda güçleştirmektir. Ama toplumsal seviyenin buna müsaade etmediği devirlerde aile müessesesini korumak için konan boşanmayı güçleştirme kayıtları bugün çok hafiflemiş şekilde, halen, yürürlüktedir. Çünkü birçok toplumlar bunu henüz, en. kolay yol olarak görmekte ve gelişigüzel evlenmelere ancak böyle, bir miktar mâni olabilmektedirler.

"Evlilik nedir?"diye bir soru ortaya atacak olursak, bu konuda toplumumuzun ne derece değişik ölçülere sahip olduğunu görürüz. Kimi gençler için bunlar sinema dünyasında yaşıyan belirli bir çevreye mensup gençlerdir- evlilik, kaş-göz meselesi, kısaca güzellik ve cazibe meselesidir. Cinsel meselelerini evlilik haricinde hiçbir şekilde hal yoluna koyamamış bir toplum olarak, zaten, evliliği yalnız cinsel bakımdan ele alan gençleri de kınayanlayız. Bir başka çevre için evlilik, doğrudan doğruya, bir karşılıklı menfaat meselesidir. Erkek, ucuza en iyi şekilde bakılmak için, kadın ekmeğini temin için evlenir ve bu ölçüler çevreye göre değerlendirilir." Gene yurdumuzun bir kısmında evlilik, bir iş anlaşması, bir ticarettir. Kadınlar, kızlar ağırlıklarına göre satanlar, bu sayede evler kalkınır. Bir erkek,evli iken, bir başka kadını sırf tarladaki çalışma gücünü artırmak için alır. Memleketimizde kadınlar, para da kazansalar, erkeksiz rahat hayat yaşıyamaz ve hattâ gece bir sinemaya bile yalnız gidemezler.

Evlenmenin daha çok çeşitli sebepleri vardır. Bunların çoğu insanları mutluluğa götürmek için yeterli değildir. Hele bir de, mutluluğun zembil gibi gökten inmesini bekleyenler, evliliklerini tam bir çıkmaza sürüklerler.

Evlenmek için kadınla erkek arasında bir fizik cazibe, hiç olmazsa bir hoşlanma şarttır. Ama bunun yanında kafa anlaşmasını, gelenek ve görenek bakımındım, görüşleri yoklamak gerekir: Hayat ve evlilik hakkında, doğacak çocuklar hakkında taraflar ne düşünmektedirler? Evliliğe karar vermeden bütün bunların bilinmesinde fayda vardır. Yüzdeyüz bir anlaşma elbette ki söz konusu değildir. Ancak çiftler, evlenmeden önce; birbirlerini! tanımalı, birbirlerini nasıl tamamlıyacakları ve ne derece fedakârlığa katlanabilecekleri hakkında bilgi sahibi olmalıdırlar. Bundan sonra da "birbiri için yaartılmış" insanların bunu daha çok çaba ve iyiniyetle elde ettiklerini düşünmek ve esas önemli konularda anlaştıktan sonra teferruat için fedakârlık gerektiği konusunda karşılıklı anlaşmak, bu evlilikten doğan çocukların mutluluğunu en ön plana almak gerekir.

Jale CANDAN

Oyun :"Şahane Züğürtler" («Tovaritich«)
Yasan : Jacqouis Deval .
Çeviren : Asude Zeybekoğlu
Tiyatro : Dormen Tiyatrosu.
Sahneye Koyan : Erol Keskin.
Dekor : Leylâ Süren.
Kostümler : G. Erenyol — B. Dormen.

Konu: Bolşevik ihtilâlinden sonra Fransaya kacıp orada yerleşen Grandüses Urabieff ile kocası Prens Uratieff'in çektikleri şâhâne züğürtlüğün ve sefaletin hikâyesi. Yazar, örnekleri çok bilinen bu tema etrafında, komik durumların yanısıra hüzün yükselen sahneler kurmasını ve seyirciyi duygulandırmasını ustaca başarmışta. Birinci Dünya Savasından sonra yazılmış, hemen büyük ilgi uyandırarak her memlekette oynanmış, opereti, filmi yapılmış olan bu oldukça eski oyun, Deval'in sağlam tekniği sayesinde hâlâ sürükleyici tazeliğini koruyor ve Grandüşesle kocasının hizmetçi - uşak olarak girdikleri bir sosyalist milletvekilinin evinde karşılaştıkları durumlar, sefalet içinde yüzerken bile bir santimine bile el sürmedikleri Çarlık Hazinesinin milyarlarını, sonunda, Ural petrollerinin yabancılara satılmaması izin vermekte tereddüt etmiyerek gösterdikleri yurtseverlik örneği ilgiyle izleniyor.

Oynıyanlar : Haldun Dormen (Prens Uratieff), Ayfer Feray (Grandüşes), Yılmaz Köksal (Martellau), Mehmet Özekit (Dubieff), Yüksel Gözen (Kont Brekensky), Esin Eden (Ahçı Louise), Niza Serezli (Feraande Dupont), Turgut Boralı (Charles Dupont), Suna Sun (Helene Dupont), Başar Sabuncu ((George Dupont)-, Hadi Çaman (Kapıcı), Sema Özcan (Lady Karrigan). Tuncel Kurtiz (Grochenko).

Beğendiğim : Erol Keskinin — Parisin 1925 - 30 yılları ve "bayaz rus" hava sını duyuran güzel dekor ve kostümler içinde — gerçekleştirdiği ifadeli, inandırıcı, göz okşayıcı sahne düzen. En başarılı oyunlarından birini gösteren Haldun Dermenin, her zamanki sıcak ve sevimli oyununun yeni bir örneğini veren Ayfer Ferayın Uratieff çiftine kazandırdıkları tatlılık. Karı - koca Dupont'larda Nisa Serezli ile Turgut Boralının-yakın bir geçmişin rengini, hattâ kokusunu duyuracak kadar isabetli tir oyun içinde— çizdikleri güzel tipler. Öbür rollerdeki bütün sanatçıların özenle tamamladıkları ahenkli bütünlük,

Beğenmediğim : Herşey ve herkes o kadar yerli yerinde, bütün oyun o kadar akıcı ve çekici ki, beğenmediğim bir tarafını şimdi hatırlamıyorum,

Sonuç : Ustaca yazılmış, kırk yıldır zaman aşımına, uğramamış bir komedi, zevkle seyredilen, «dörtbaşı mâmur» bir oyun.,

Lûtfi AY

Dormen Tiyatrosunda "Şahane Züğürtler".
ve *Şahane bir oyun*

TİYATRO

Ankara

Bütçe Komisyonunda Tiyatro

Bu hafta içinde, Bütçe Komisyonunda Milli Eğitim bütçesi görüşülürken söz alan Konya milletvekili Rüştğ Özalp, Devlet Tiyatrosu konusunda parlak fikirler ileri sürmüştür. Milletvekiline göre, Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü nasıl oluyor da İstanbulda, hele özel bir tiyatroda, eser sahneye koyuyormuş?.. Ya bir de maazallah, duyduğuna göre, gerçekten beyaz perdede görünmeye kalkarsa, ne olacakmış!..

Milli Eğitim Bakam, Konya milletvekilinin -kimler tarafından kulağına sufle edildiği tahmin edilen bu endişelerini değerli sahne adamlarına - Batıda olduğu gibi - misafir sanatçı olarak başka tiyatrolarda, hattâ yabancı memleketlerde, görev almalarından memleket sanat hayatının **ancak** faydalanabileceğini, Devlet Tiyatrosu sahnelerinin de bu şekilde yabancı sanatçılardan faydalanmakta olduğunu, İstanbul tiyatrolarının kendi aralarında bu işi sık sık yaptıklarım, Devlet Tiyatrosunun da, daha geçen mevsim, İstanbul Şehir Tiyatrosundan bazı sanatçılara, oynadığı oyunlarda misafir olarak görev vermiş olduğunu. Devlet Tiyatrosu Genel Müdürünün aynı zamanda sanat çalışmalarıyla temayüz etmiş bir sanatçı olduğunu, onun özel tiyatrolarda eser sahneye koymasının Devletin yardım elini özel sektöre uzatmasından başka bir- şey olamıyacağını, bunda da endişe edilecek bir şey olmaktan başka, sevinil*-'cek, faydalı taraflar bulunduğunu, hele film çevirmenin her sanatçının, gerekli müsaadeyi almak ye sahne çalışmalarına sekte vurmamak şartıyla en tabii hakkı olduğunu söyleyerek cevaplandırmadı!.. Milli Eğitim Bakanı, Konya milletvekiline sadece, kendisini iyi bir Nafia Müdürü olarak tanıdığı cevabını vermekle yetindi. Voltaire'in perukacıya verdiği meşhur cevap gibi : "Faites des perruques!"

MUSİKİ

Haberler

Viyolonselci Pierre Fournler 7 Ocak Salı akşamı yine Konser Salonunda Cumhurbaşkanlığı Orkestran eşliğinde bir konser verdi. Bunda da Dvorak'ın ünlü ve çok terilen konçertosunu çaldı. Çalış güzel ve eşlik de başarılı olmakla beraber diğer parçalar -Cesar Frank'ın Re minör senfonisi ve Richard Strauss'un Till Eulensplegel'in şen serüvenleri hiç de «olağanüstü" çalınmadı. Herhalde orkestra bu kez gücünü solocuya eslik etmek için toplamıştı. Oysa iki konserin giriş biletleri -Sorooptimistler Derneği yararına satılmıştı- «astronomik» rakamlarla değerlendirilmişti. Ankaradakl gerçek müzikseverlerin 30, 25. 20 ve 15 lira gibi rakamları ödeyerek konsere gelmesinin hayli zor olduğunu kabul etmek lâzım ! Nitekim bu konserin ikinci yarısında hemen belli oldu; Dvorak'ı dinledikten sonra salondakilerin çoğu Strauss'ı beklemesizin çıkıp gititler, salonda sadece gerçek dinleyiciler kaldı.

Geçen haftalarda müzik alanında en önemli olay, alman asıllı çağdaş besteci Paul Hindemith'in ölümüdür. Çağdaş besteciler içinde en derli toplu ve bazı ilkelere bağlı olarak beste yapan, bu yüzden de Neo klasik olarak sınıflandırılan bu büyük sanatçı 1985 de vatanını terke zorlanmış ve bir süre Ankaraya da gelerek o sıralarda kurulmakta olan Devlet Konservatuarının esaslarını düzenlemekte hukükete yardımcı olmuştur.

1 Konser Dinledim

KONSERİ VEREN: C. Başkanlığı Senfoni Orkestrası.
KONSERİN YERİ: Ankara Konser Salonu.
GÜNÜ: 11 Ocak 1964 Cumartesi, saat 17.00 de.
YÖNETEN: Prof. Gotthold E. Lessing.
SOLOCU: Pierre Fournler (Viyolonsel)
PROGRAM: «Viyana Klâsikleri» nin iki parçası ile Romantik ve Neo-romantik birer besteden ibaretti:

1. Mozart: Re majör Senfoni «Prag».
2. Haydn: Viyolonsel Konçertosu .
3. Schumann: Viyolonsel Konçertosu.
4. Strauss: "Till Eulenspiegel» ta neşeli Serüvenleri (Senfonik şiir).

KONSERİN ÖZELLİKLERİ : Bu konserde hem sanat, hem de organizasyon yönlerinden bir hayli yenilikler, göze çarpıyordu. Önce günümüzde sade viyolonsel çalma tekniği bakımından değil, müzik anlayışı ve gerçek sanat değeri yönünden de en önde gelen kişilerden birinin solocu olarak katılması... Böyle bir konserin -ki Üniversite ve Halk Konseri olduğu için halka açık ve girişi parasızdı- programında ilk kez bu kadar zenginlik ve çalıştа ise yüksek bir kalite de sayılması gereken bir başka önemli noktaydı.

Fransız sanatçı Pierre Fournier, Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Casals ve Cassado gibi üstadların elinde tekniği çok geliştirilmiş olan bu çalgının günümüzdeki en ünlü çalıcılarından biridir. Müzik değeri yanında büyük bir virtüozluk, eşsiz bir hafıza, vakur ve olcun bir kişilik Fournier sanatının sadece bazı yönlerini yansıtan özellikleridir. Ankaralı sanatseverler bu fırsata ilk kez kavuşarak onu ancak şimdi dinleyebildiler : şimdiye kadar neden dinleyemediklerini sormak gerek...

«Üniversite ve Halk Konserleri» olarak adlandırılan ve genellikle Cumartesi günleri verilen bu konserlerin başlangıcı ta 1936-37 yıllarına kadar uzanır. O sıralarda Dr. Ernst Praetorius'un Cumhurbaşkanlığı Orkestrasını yönetmek üzere yurdumuza çağrılmasıyla yeniden çeki düzen verilen ve bazı yabancı üyelerle de desteklenen Orkestra başarılı konserler vermeğe ve Az karalılardan ilgi görmeğe başlamıştı. Herşeye rağmen söylemek doğru olacaktır ki bu ilginin çoğu, başlarda, daha çok meraktan veya bazı diğer sebeplerden ileri gelmiştir. Ama sonraları en azından Cebecideki Devlet Konservatuvarı, eski adıyla «Musiki Muallim Mektebi», salonunu -şimdiki duruma göre daha fazla dinleyici alırdı. tamamen dolduracak sayıda ciddi müzik meraklısı yetişti. Bunda Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının o yıllarda verdiği «parasız» Halk Konserlerinin faydalı etkisi tartışılamaz.

Sonradan «Üniversite Konserleri» olarak Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinin, akustiği çok kötü, dışarıdan gelen her türlü seslere karşı muhafazasız, ışıklandırılması ve ısıtılması bile yetersiz salonunda büyük bir keşmekeş hâlinde verilen (konserler bu ciddi ilgiyi çok azaltmıştı. Ankarada ilk kez «Konser Salonu» olarak tertiplenen yeni salonun açılmasıyla beraber her hafta verilen üniversite Konserleri yerini birara paralı olarak verilen diğer konserlere bırakır gibi olduysa da aslında Orkestranın kanununda, kuruluş amaçlarından birisi olarak belirtilen «memlekette Batı Sanat müziğini halk arasında yaymak ve bu maksatla konserler tertiplemek ve vermek» ödevi nihayet hatırlanarak bu yıl "Üniversite ve Halk Konserlerine» gereken önem verilmeğe başlatıdı. Bu övülmeğe değer bir tutumdur. Yalnız, tabii devam etirilmek şartiyle...

BEĞENDİKLERİM : Üniversite ve Halk Konseri, programıyla, çalanlarıyla, parçaların çalınışıyla bir seviyenin üstünde değer taşıyordu. Mozart'ın senfonisinde hemen hissedilen titizlik bütün diğer parçalarda da sürüp gitti. Hattâ diyebilirim ki bir haftada üçüncü kez ayni orkestradan ve ayni şeften dinlediğim «Till Eulenspiegel'in neşeli serüvenleri» bile en üstün icrasına o gün kavuştu !

Pierre Fournier Ankaralı müzikseverlerin yerinde hayranlıklarıyla karşılandı, gösterişsiz, rahat ve özellikle bestecilerin bütün ayrıntılarıyla ruhuna nüfuz edercesine yorumlayarak çıkardığı, teknik yönden de kusursuz çalış dinleyicileri büyüledi.

BEĞENMEDİĞİM : Salonun dolacağı bilindiği için davetiyeler yine «malûm» ve «belirli» kişilere dağıtılmıştı; bu durumu çevresine şöyle bakıveren bir konser «müdavimi» nin hemen anlamamasına imkân yoktu.Oysa ki« Halk ve Üniversite Konseri» adını alan böyle bir sanat törenini ciddi bir ilgiye sahip olan herkes izleyebilmelidir. Herşeyden önce Batı Müziğinin halk eğitimindeki önemli yerini hesaba katmak ve bunun gereğini yerine getirmek şarttır.

SONUÇ : Geçen hafta verilen konseri Ankaralı müzik meraklıları hiçbir zaman unutmayacaklardır. Her yönden çok başarılı bir sanat şöleni olmuştur.

Daniyal ERİÇ

Hindemith Konservatuarda
Eseri geri geldi

Ünlü kemancı Liko Amar ve müzik hayatımızda çok emeği geçen Dr. Ernst Praetorius'un Ankaraya gelip yerleşmelerinde büyük yardımı dokun muştur. Bu bakımdan Bela Bartok gibi Hindemlth'in de memleketimizde özel bir yeri ve hatırası vardır. Henüz pek yaşlı sayılmayacak bir çağda -69'unda- ölümü müzik âlemi için üzüntü veri- --dir.

1 Resital Dinledim

Pierre Fournier

RESİTAL VEREN : Pime Fenniler (Viyolonsel)
EŞLİK EDEN : Mithat Fenmen (Piyano).
RESİTALİN YERİ : Ankara Konser Salonu.
GÜNÜ : 9 Ocak 1964 Perşembe, 20.30 da.

PROGRAM : Viyolonsel edebiyatının en tanınmış dört bestesiyle aslında keman için ve bir keman ustalığı gösterisi olarak bestelenmiş parçanın viyolonsele uygulanmış şeklinden ibaretti :

1. Lovatelli : Be majör sonat,
2. Bach : Re majör solo silit No. 6,
3. Beethoven = La majör sonat.
4. Debussy : Sonat,
5. Paganini : Tek tel üzerine çeşitlemeler.

RESİTALİN ÖZELLİKLERİ : Bu konuda herhangi birşey söylemeğe lu, zum görmüyorum.'

BEĞENDİKLERİM : Programın tertip tarzı, parçaların sıralanışı, solocunun müzik anlayışını göstermek yönünden ilk bakışta kesin bir fikir vermeğe yetiyordu. Ankaralıların -ne kadar gariptir ki- ilk defa dinledikleri bu büyük sanatçının resitalinin çok başarılı olacağında kimsenin şüphesi yoktu, ama dakikalar ilerledikçe dinleyenler olağanüstü bir. sanat olayına tanık olduklarını hissettiler. Pek rahat bir teknikle derin bir duyuşun meydana getirdiği sanat gücü viyolonsel tekniğinin en güç yanlarını bile silip süpürdü, ne yayın çekilişindeki sertlikten gelen en küçük bir gıcırtı, ne da yanlış düşen bir parmak hareketinin doğurduğu aykırı bir ses.» Temiz bir vibrato viyolonselden çıkan sesi adeta tüy yumuşaklığına eriştirmişti, ritm ve ölçülerdeki yanılmazlık dinleyeni mutlak bir güven havasına ulaştırıyordu. Bu rahatlık içinde dinlenen şeyin gerçek müzik, besteleyenin ifada etmek istediğinin tâ kendisi olduğunu hemen seziyorsunuz.

Programdaki bestelerin en iyi çalınanı -hepsi de mükemmel çalındı ya Bach süitiyle Beethoven sonatı oldu. Debussy'de özellikleri aynen yansıtılarak çalındı. Başarılı konserin sonunda büyük sanatçı dinleyicilerinin arzularına uyarak Debussy, weber, Gerswin ve Bach'dan dört tane de ek parça çaldı.

BEĞENMEDİĞİM : Resitalin, daha doğrusu programının, birtek tarafı ulaşılan üstün başarıya biraz gölge düşürdü. O da programın sonuna Paganini'nin çalına çalına «müptezel» olmuş bir parçasının konulmasıydı; üstelik -aslında kemana göre ve o sazın viyolonsele oranla çok daha geniş olan teknik imkânlarına uygun olarak bestelenmiş olduğundan- viyolonsel» de bunun çalınması gereksizdi, programın zarafetini bozdu.

SONUÇ : Buna rağmen resital bütünüyle çok mükemmeldi. Gerek Fournier'in, gerekse kendisine eşlik eden Fenmenin övünme payları büyüktür.

S i N E M A

Filmler

Üç film

Gençlik ve gençlik problemleri üzerine film çevirmek, bir zamanlar bütün dünya sinemalarında pek modaydı. Sonra sonra bu moda tavsadı, gücünü kaybetti. Ama yine de çizmeden yukarı çıkan usta, ya da baremli rejisörler tarafından arada bir de olsa, denenmekten geri kalmamaktadır. Macar asıllı rejisör Geza Radvanyi, "..Und so was nennt sich leben - Asi Gençlik" adlı filminde sözde gençtik ve gençlik problemlerine eğiliyor, fakat bu eğilişin arkasına saklandığı gözden kaçmıyan ticarî kaygılar hep ta plâna çıkarıldığından, filmin baından sonuna, ortada ne problem kalıyor, ne de herhangi bir çözüm yolu...

Radvanyi'ye göre, gençlik başıboş-, tur, cinsel tutkularının ardından gitmektedir ve aile ile olan bağları bütün bütüne kopmuştur. Ama neden ve niçin kopmuştur? Radvanyi, işin bu yakasını açıklamış değildir. Gençliği etkileyen, onu bu çeşit bir davranışa iten nedenler - gerçek nedenler - nettir? Radvanyi'yi ilgilendiren bunlar olamaz ve olmamıştır da... Radvanvi için önemsenen tek şey, cinsel tutkulardır. Çünkü, bu yön ele alınırsa, eldeki oyuncular büyük bir rahatlıkla syundurulacak, giyindirilecek, seyirciye bu yoldan da yapımcı, rejisör ve oyuncular pek "şirin" görünecekler-dir!..

Radvanyi'nin kahramanları belirli bir katın kişileri de değildir. Karin Baal'in, Elke Sommer'in, Klaus Wileke'nin ve wolfgang Luckschy'nin canlandırdıkları kişiler, ayakları yerden kesilmiş kişilerdir. Bir bodrum katındaki gece kulübünde toplanıyorlar, cazın ezgisinde dansediyorlar, içki içiyorlar ve sürekli olarak, kimin kiminle yatacağının düşünü kuruyorlar. Araya bir burjuva delikanlısı (Michael Hinz) da karışıyor: Silik, kişiliksiz ve ailenin geleneksel baskıları altında büyümüş bir piyanist... Delikanlı Kirin Baal'a âşık oluyor, ama gençkadın başka birine tutkundur. İki erkeği önce birbirine düşürüyor, sonra aradan çekiliyor, yeniden giriyor v3 işleri gittikçe arap saçına çeviriyor.

Marlon Brando. Marlo Brando'nun "Aşk ve İntikam" ında

İkiz başarı

Böyle bir hikâye, sinematografik açıdan nasıl gelişir ve nasıl bir sona ulaşır? Radvanyi, bizim yeril film ölçülerimize son derece uygun bir gelişimi üstün tutmuş. Bir yerden sonra başıboşluğun tadını çıkaran, bağımsızlık ardında deliler gibi koşar görünen gençkadın, sonradan masum, el değmedik bir gençkız kişiliğine büründürülüyor ve seyircinin acıma duygularına bırakılıyor. Birinci erkekten mi, piyanistten mi, yoksa piyanistin babasından mı gebe kaldığı bilinmemektedır. Bu durumda, gençkadın, her üç tutkununu da dolaşıyor. Önce gözyaşı sonra acındırma, daha sonra da gözdağı verme yollarını deniyor. Amacı, doğacak çocuğuna bir baba, bir ad bulabilmek! Üç erkeğin üçünden da yüz bulamıyor. Sonunda kendini öldürmeye kalkışıyor ve bunu da başarıyor.

Radvanyi'nin filmi ".Und so was nenn't sieh leben - Asi Gençlik"i, rejisörünün dilsizliği beceriksizliği re hepsinin. Üstünde baremli bir aptal oluşu dolayısıyla yine aptalca bir film olarak seyirci karşısına çıkıyor. Seyirci için tek kazanç kaynağı, bir-iki; zevksizce düzenlenmiş sevişme sahnesi ile, yosma Elke Sommer'in soyunuk halleridir. Başka birşey değil!

"Çıldırtan Arzu"

Beylik üçgen, yani "koca-kadın-aşık" üçgeni Val Guest'in yeni filmi "Stop Me Before I Kill - Çıldırtan Arzu'nun üç temel direğini teşkil etmektedir. Ama Guest'in, ayni haftanın vizyon meslektaşı Geza Radvanyi'ye karşı çeşitli üstünlükleri var. Val Guest, herşey den önce ingiliz okulu sinemacısıdır, Bu da, konu ne kadar kötü olursa olsun, çıkan filmin hiç olmazsa biçim ve işçilik yönünden bir tutarlığı var demektir. Gerçek de budur. Val Guest, ingiliz sinemasının orta kuşak rejisörleri arasında - dengesizliği caba - yar almaktadır. Bugüne kadar çevirdiklerinde sağlam bir sinema mimarisine sahip olduğunu açıklamıştır. Eline söylenecek söze yatkın bir senaryo geçtiğinde Val Guest, bunun altından kalkmaya hazırlıklı bir rejisör kişiliğini de taşımaktadır.

"Stop Me Before I Kill - Çıldırtan Arzu", hikaye olarak, benzeri her mevsim defalarca görülen obür filmlerden ayrılmamaktadır. İki mutlu kişinin arasına bir rastlantı ile üçüncü kişi giriyor. Çokluk, bu tür oluşlarda gerçek güç erkekte olduğundan, tehlikeli kişi de yine erkek oluyor. "Stop Me Beofre I Kili - Çıldırtan Arzu" da mutlu, çifti Ronald Lewis ile Diane Cilento canlandırıyorlar. Hikâyeyi düz bir polisiye film çizgisinden çekip kurtarmak amacıyla senaryocu ve rejisör, gerilimi bu sefer Hitcrtcock özentisi içinde psikolojik bir düzeye çıkarmaya bakıyorlar.

Başlangıçta bir otomobil kazası oluyor. Ünlü. otomobil yarışçısı Colby (R. Lewis) yeni evlendiği karısı (D. Celantano) ile çıktığı balayı gezisinde beklenmedik bir kazaya uğruyorlar ve yarışçı büyüt bir iç sarsıntısı geçiriyor. Sonradan iyileşiyor ve balayı yeniden düzenleniyor, bir dinlenme yerine geliyorlar ve burada esrarengiz bir kişiliğe sahip doktor Freay (Claude Dauphin ile tanışıyorlar. Hikayenin

bundan sonrası ise, üçüncü kişideki doktor gibi esrarengiz bir havaya bürünüyor. Yarışçı Colby "nin iyileşmemiş olduğu gerçeği su yüzüne çıkıyor ve Colby - hikâye boyuca bir türlü su altından çıkarılmayan- belirsiz iktidarsızlığı yüzünden ikide bir karısı nı öldürmeye kalkışıyor. Bundan kurtulmak için de çareler aranıyor. Hikâye, böyle bir ortama gelince, rejisör ile senaryocu hemen üçüncü kişiyi - daha değişik bir yapıda - öne sürüyorlar. Doktor Freay, işe önce bir bilim adamı olarak karışıyor ve Colby'i kendi hastası olarak kabulleniyori iyileştirme yolları arıyor. Ama bunu yaparken de son derece ustalıkla davranıyor. Maksadını bilim perdesi arkasına gizliyor.

Hikâyenin en ilginç yanı, doktor ile hastası arasındaki ilişkilerdedir. Öyle ki doktor, hastasına, işleyeceği cinayeti kendi, kendine anlattırarak bir bakıma "empoze" ediyor ve neticede cinayet işleniyor. İşleniyor mu? Yarışçı Colby, cinayeti işlediğini zannediyor. Buna o kadar inanıyor ki, giderek kendini karısının kaatili belliyor. Oalylar hızla gelişiyor, çok sinema bir rastlantı, beklenmedik bir anda seyirciyi çözüme götürüyor. ..

Rejisör Pal. Guest için. "Stop Me Before I Kili -Çıldırtan Arzu"da pek söylenecek birşey yok, dense yeridir. Ucuz esprili, sıradan ve özentili bir serüven filmidir. Tek özelliği, ingiliz okulunun niteliklerini taşımasıdır. Hızlı bir anlatım, iyi sinema bağlantısı, başarılı görüntü düzenlemeleri ve sonuçta da kocaman bir sıfır...

"Aşk ve İntikam"

Hollywood sinemasında kamera önünden - yani oyunculuktan - kamera arkasına -yâni rejisörlüğe - gecelerin sayısı hayli kabarıktır. Bunlar arasında Cornel wilde, Dick Powell. Jerry Lewis. İda Lupino gibi başarısızları, Robert Montgomery ve Charles Loughten gibi de tek filmle kalmış gözüpek denemecileri de vardır. İyi sinema oyuncusu Marlon Brando. ilk reji denemesi "One Eyed Jacks - Aşk ve İntikam"dâ ne birincilerden, ne de ikincilerden sayılıyor. Brando, kamera önü ile kamera arkasını yönetimde normalin çok üstünde bir başarıya rahatlıkla ulaşmaktadır.

Brando, "One Eyed Jacks - Aşk ve İntikam'ında bir western-kovboy hikâyesini ele almaktadır. Son on yılın kalite western'leri 'gibi, o da bir western filmi çerçevesi içinde kişinin iç ve dış davranışına eğilmekte ve işlemektedir. İki kanun kaçağı, küçük bir Meksika şehrindeki bir bankayı soyarlar ve kaçarlar. Jandarma arkalarına düşer ve bir yerde ikisini de kıstırır. Tek kurtuluş çaresi, ikisinden birinin gidip ikinci atı sağlaması ve gelip bekleyeni kurtarmasıdır. Karl Malden giden, Marlon Brando da kalan oluyor. Pakal Malden, bir yerden sonra beraberindeki altınlarla ortadan kaybolmayı, bunların üstüne yatmayı, at bulup arkadaşım kurtarmaya tercih ediyor. Rejisör Brando .buradan başlayarak hikâyesini "dostluk" ve "dostluğa ihanet" üzerinden yürütüyor. Oyuncu Brando yakalanıyor ve hapse atılıyor. Fakat beş yıl sonra bir kolayını bulup kaçıyor. Tek amacı, Malden'i bulmak ve bu ihanetinin hesabım ondan sormaktır. Yol boyu, başka soyguncularla tanışıyor, hepsi bir oluyorlar ve Malden'in şeriflik yaptığı Güneydeki bir başka kasabaya geliyorlar. Brando amacına kavuşacaktır. Soygunu ona göre düzenliyorlar ama, beklenmedik bir aksilik, düşünüleni gerçekleştirme süresini uzatıyor. Malden ile Brando karşı karşıya geliyorlar. Malden. alttan alma gereğini duyuyor ve iki eski dost-düşman, sözde bir yeniden dostluk kurma anlaşması yapıyorlar, Arada da - sinema için zorunlu olan - Brando, Malden'in üvey kızma âşık oluyor ve bir fiesta gecesi yatıyorlar.

Malden'in, eski dostundan önce davranıp öç almaya girişmesi, Brando'ya pahalıya oturuyor. Malden, bir fırsatını buluyor, Brando'yu kırbaçla dövüp, elinin birini de dipçikle ezdikten sonra şehirden sürüyor. Daha sonra da Brando, herşeyin üstünde öcünü alacak, eski dostunu öldürecek, bilinmeyen "bir yöne doğru yola çıkacaktır.

Rejisör Brando sinema yapısı bakımından çizgi-dışı bir kişi değildir. Yalnız, önemsenmesi zorunlu yani western tümlerine, öbür western'cilerden başka bir gözle bakıp, kendinden öncekilere benzemeyen bir hava getirme çabasıdır. Görüntüler, western filmleri görüntüleri değildir "ama, Brando'nun filmi "One Eyed Jacks-Aşk ve İntikam"ın yapısına aykırı da düşmemektedir. Brando, birbiri arsasına dizdiği görüntülerinde duygulu olmaya çalışmaktadır. Gerçi hikâyenin inceli-kalınlı bütün çizgileri ye kişileriyle bu türden görüntüler sürekli olarak çelişmeye düşmekteyse de Brando'nun yenileşmeye yönelişi, yenilik' getirme tutkusu bunu bir yerden sonra bağışlattırmaktadır.

Rejisör Brando, oyuncu Brando ve öbür oyuncularıyla birlikte bir başka şeyi daha, ünlü Actor Studio stili oyunu da western'lerde denemektedir. Bu, alışık olunmayan oyun tarzı, hele western türü filmde yadırgatıcı, bazan da sıkıcı olmaktadır.

Haberler

Geçtiğimiz pazar günü, emektar Mithat Paşa stadında gene bir «dev maç» oynandı ve aslında maç, bu isme sadece, Teşkilât ulularının başına açtığı "büyük dert ile hak kazandı. Halbuki küçük takımlara boyun eğdikleri' sıkça görülen büyük takımların bu karşılaşması için neler yazılmış, ne koca koca lâflar edilmişti... Ama günlerce haftalarca estirilen bu havanın etkisi altında, sayısı 40 bini bulan meraklı, stadyuma,. gerili yay gibi geldi ve doksan dakika boyunca gevşeye bozula, sonunda evine hayli tatsız döndü.

Bu maç, gerçi birinci devrenin liderini bile ortaya koyamıyacaktı. aradaki puan farkı buna yer koymuyordu ama bu ne de nisa bir Fenerbahçe —Beşiktaş maçı idi. Puan kadar renk prestijinin de değeri vardı. Takımlar, hırslı, eski ve şöhretli birer kurt olan akıl hocaları ise iddialı idiler. Üstelik işe, bir güven oyu kadar sinir bozucu, «Güven hâdisesi» karışmıştı.

Beşiktaş kadrosunun santrforvet mevkiinde görünen Güven, sonradan pek çok kişiye nefes ve mürekkep harcatacak cezalı delikanlı idi-

Maç, ilk dakikalardan"itibaren —bunda hakemin de tesiri, vardı—-korkulanın tam aksine, pek efendice oynanmağa başladı. Ortada, bir «de, maç«a yaraşır teknik üstünlük, büyük takımların özelliğini teşkil eden bir taktik görülmüyordu. Ama hiç olmazsa, şu sıkıntı veren meşhur, kale duvarına itibar edilmiyor ve çocuklar or-. talığı gladyatör arenasına çevirmeğe hevesli görünmüyorlardı. Bu az şey miydi?

Oyunun altıncı dakikası dolarken Selim. Beşiktaş kalecisinin yumrukla çıkardığı topa yetişti ve sura dayandık Bunu, ceza sahası içinde Muhittin, ancak elle kesebilir ve penaltıyı hak ede bilirdi. Fakat Aydın, beceriksiz ve talihsiz bir vuruşla hem bu fırsatı hem de Fenerbahçenin bir türlü düzelmiye çeki olan şansını harcadı. Nitekim bu atıştan az sonra Nedim, ustaca yer değiştirip, ceza sahasına daldı, kaleci ile karşıkarşıya, gözgöze geldi ye yaradaha sığınıp, topu avuta atmanın yolunu buldu.

Tehlike savuşturmada şanslı Beşiktaşlılar. gol yolunda rakiplerinden farklı değillerdi. Meselâ, devrenin ortalarına doğru Yavuz, kaleci Hâzıma elle değecek bir mesafede topu kaptı ve fakat, beklenmedik bir şekilde Hüseyine kaptırdı. Hedefsiz akınlar, boşa giden kornerler, mutad «vesaire»ler birbirini kovaladı ve devre «0-0» bitti.

Siyah - beyazlılardan bir hamle bekleyenleri, ikinci devrenin ilk dakikaları ümitsizliğe. düşürmeğe' yetmişti. Gergi oyun Fenerbahçe yarı sahasına aktarılmıştı ama. defans hele Hazım, tam günlerinde idiler. Beşiktaşlılar 72. dakikada . verimlenebilcek bir fırsat yakaladılar. Hâzim sert bir şarja tutulup kontrolü kaybetti ve top yere düştü. Buna Coşkun yetişti, fakat topu boş kaleye sokmağa kudreti yetmedi. İsmail ayak , koyup işi Hazıma devretmenin kolayını buldu.

Sonra gene tıpkı birinci devrede olduğu gibi, hedefsiz akınlar. rastgele paslar alışılmış «vesaireler biribirini kovaladı, «dey maç« dev bir yavanlık içinde, ama efendice «0-0« ile sona erdi.

Geçen hafta cumartesi günü saatlerin 11.30'u gösterdiği bir sırada İstanbul Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğüne gelen "Uçak - Özel Ulak' i şaretli resmi zarf, spor işlerimizde çok şeyin gün ışınına çıkmasına sebep oldu ve çoğu ağzına kadar dolu bardaklardan birini taşıran damla yerini seçti. Ayrıca spor işlerinin bütün yükünün altına cesaretlegiren Devlet Bakanı Malik Yolaça da iş emanet edilmiş kişiler hakkında çok. şeyöğretti.

Dosya, usûlü dairesinde, kararları ve davranışlarıyla şöhretli M. Ceza Heyetine geldi ve Heyet, alışılmadık bir gayretle işe sarıldı. Hakem ye müşahit raporlarına bakıldı. yan hakemin ve sanığın ifadeleri alındı kıl kırka yarıldı ve hadisede tahrik görülerek, Güvene sadece «21 gün« ceza verildi

Yankılar uyandırmağa istidadı olan hadiseleri yavaşa almağa hevesli teşkilâtı nedense bu sefer, birden ayağına çabuk kesilivermişti! Kararı, kırbaçlanmış mitoloji küheylanı gibi bir hamlede Ankaradan -İstanbula, İstanbuldan Bölgeye, Bölgeden sahaya, hakeme, kulüplere ulaştırdı ve o anda işleri arap saçına ceviriverdi.

İşin ucu büyüklere ve dev maça dayanıyordu- Telefonlar işledi, temsilciler, muhabirler kapılara dayandılar, İdari ve teknik işlerin usta pişirip kotarıcısının formülle hazırdı: Onu bir ustalıkla Bakana da onaylatır, tezgâhlar karar durdurulur, Beşiktaş sevindirilir, Beşiktaş Güveni oynatmamağa ikna edilir. Fener rahatlatılır ve böylece şiş de, kebap da kurtarılır-

Ne çare ki, evdeki pazar çarşıya uymadı. Güven maça çıktı, S. Akel istifa etti ve Fenerbahçe, itiraz dilek-

Ancak, işlere dört elle sarılan Devlet Bakanı, usta kişilerin kendisini günlük problemlerin hayhuyuna' çekme gayretini zamanında sezdi ve birçok nedenlerin cevabını aramağa koyuldu.

YILIN İLK ÇEKİLİŞİNDE
GENE
5
MİLYON
TÜRKİYE İŞ BANKASI